

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

K.B. Holwerda, Ede

Als hun schatten... (1)

(over Exodus 19 t/m 24)

Een halve eeuw geleden hield Góds intense handelen in Zijn verbond het hart van vele gelovigen gevangen. Ps. 25:5 (oude ber.) waaraan de woorden boven dit artikel ontleend zijn was heel geliefd. Het lijkt erop, dat die belangstelling in onze tijd danig is weggeëbd. Waarom? Omdat het letten op de HERE verdrongen werd door bezig zijn met onszelf? Vast ook omdat het levende spreken van de Bijbel zo vaak stelde tot dogmatische formules. Het onderstaande wil een verkenning zijn van de verbintenis die de HERE op de Horeb aanging met Israël. Geraakt worden door 'Zijn verbond en woorden' is levensvoorwaarde in elke tijd en in alle nood¹.

Wat zouden Mozes² en Israël verwacht hebben, dat er bij en op de Horeb ging gebeuren? Wij weten dat het in deze bekende hoofdstukken gaat over Gods verbond met zijn volk. Maar wisten zij wat hun te wachten stond?

Zeker, de HERE had Mozes als teken gegeven dat hij en Israël God zouden vereren op deze berg, 3:12. Er was ook eerder sprake geweest van offeren³ en van vereren (dienen)⁴, zelfs van feestvieren 5:1. Toespelingen op iets als een verbond hoor je in 6:6: Ik zal u Mij tot een volk aannemen en Ik zal u tot een God zijn.

Maar of Mozes en het volk daarbij concreet meer voor ogen stond dan een groots en heilig offerfeest, valt te betwijfelen. M.i. kwam de hele verbintenis die de HERE met Israël aanging ZELF als een

Volledige verrassing

Voor ons is het geen nieuws meer, dat God zich toen en daar met Israël verbond⁵. Daarom dreigen we het wonder daarvan snel te vergeten. Maar Mozes en het volk (de oudsten) moeten verast in Gods uitnodiging tot Zijn verbond, 19:3-6, ontdekten hebben wat de HERE van plan was: Zich ook nog vast aan hen verbinden!

Vondsten uit het oude Nabije Oosten tonen, dat Gods oude verbond met Israël een zogeheten vazal-verdrag is. Een soort politieke verdragen die in die tijd en buurt veel voorkwamen. Waarbij in veel gevallen een grote koning⁶ een verdrag sloot met een kleinere eenheid (vorst, stam, stad).

Die kleinste partij werd dus vazal van de grote koning. Een relatie, niet ongebruikelijk aan die tussen leenheren en leenmannen bij ons in de Middeleeuwen. Het sluiten van dergelijke verdragen⁷ gebeurde volgens een bepaald protocol. Nl. de uitnodiging tot het verdrag, met het antwoord daarop (vgl. 19:3-8), en de afkondiging van het verbondsstatuut (vgl. 20:1-17). Dan is er de eigenlijke sluiting van het verdrag (vgl. 24, vooral vs 8). Daar horen een offerceremonie (24:6vv), een (audiëntie met) maaltijd (24:9vv), de lezing van het zgn. boek des verbonds (24:7) en de officiële acte van het verbond (24:12) bij.

Alleen de vorm?

Maar gaf de HERE zijn verbintenis met Israël alleen maar de VORM van een vazalverdrag? Vergis U niet! Wat de HERE hier gaf LEEK maar niet op zo'n verdrag. Het WERD echt zo'n verdrag! Meer omvattend dan politiek of intermenselijk recht, maar wel degelijk een ECHTE verbintenis. Waarbij de HERE zelf zich als Grote Koning verbond aan zijn vazal Israël. M.i. is dat het juist wat Mozes en Israëls oudsten verraste in Gods nodiging.

Uitnodiging?

Was het dat echt? Ik denk van wel! Zeker, de deelgenoten in deze verbintenis waren niet gelijkwaardig, de nodiging was dus ook niet vrijblijvend. Er wordt ook gesproken van de woorden die de HERE Mozes GEBODEN had, vs 7! Toch denk ik, dat Mozes en de oudsten blij waren met deze opening van de HERE. Die betekende immers dat Hij een permanente band met hen wilde, net zo reëel als politieke heersers in die tijd een verdrag sloten met hun vazallen. En tegelijk ook zo totaal anders! Hier is het voorstel van wat de Heer Jezus later zegt van Zijn bewind: dat is radicaal anders dan andere koninkrijken, maar het is wel een echt rijk. Dat rust in de inzet van de Koning zelf, Mt 20:25-28. Zo ook hier: deze verbintenis rust in de liefde van de HERE voor Israël. De feiten daarvan!

Op liefde rust Zijn heilig recht

Uitgangspunt zijn niet grote pretenties van vorsten, maar daden van Gods

ontferming over verloren mensen. Echt *gebléken*! Wat Hij Egypte heeft aangedaan OM HEN. Hoe Hij hen droeg, zoals een adelaar zijn jongen opvangt die het nest uitgetuimeld zijn omdat ze vliegen moeten leren. Mozes zal het beeld nog in zijn zwanenzang gebruiken, Dt 32:11v.

Eigendom

In Engeland bestaan regimenten die trotse namen dragen als: the Queen's Own Scottish Borderers: grensbewoners uit Schotland die zich vanwege hun roemruchte daden als EIGEN regiment van de koning mogen beschouwen. Hun voorrecht is tegelijk hun roeping! Welnu, dat is wat de HERE met deze verbintenis beoogt. Natuurlijk, alle volken behoren Hem toe. Maar Hij kiest Israël als zijn eigendom. Zoiets als: goddelijke garde. Dat moet de zin zijn van dat: koninkrijk van

37e jaargang - nr. 3
29 januari 1993

In dit nummer

- 39 J.C. Schaeffer
Over de gaven van de Geest (2)
- 43 J.G. Knol
Levensbeschouwing en zorg
- 46 D. Holwerda
Is de getrouwde man verdeeld?
- 50 P.J. van Kampen
Mij geschiede naar Uw woord
- 52 Manuel li González
De navolging

Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
Ds. K. Muller
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476
Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Bronsmos 7
2914 AC Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 01803-20205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 52,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of f 104,- per luchtpost. Chequekosten buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 60 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 17,5% BTW). Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

priesters (= hoogwaardigheidsbekleiders). Geweldig voorrecht van Israël! Eigenlijk zit de kern van de Tien Woorden die God straks gaat uitroepen helemaal in deze uitnodiging. Als de oudsten dan ook, geheel in stijl, ingaan op de nodiging van hun Grote Koning, vs 8, moeten we in die woorden hun BLIJ ONTZAG horen!

Partijen

Onmiddellijk nadat Mozes het ja-woord van Israël aan de HERE heeft overgebracht, treft God maatregelen voor de ontmoeting die daarbij hoort⁸. Mensen kunnen God niet zien. Toch wil Hij de realiteit van Zijn verbintenis met hen doen vaststaan. Daarom moet ook duidelijk zijn wie namens partijen woordvoerder zijn: de een spreekt en de Ander reageert! Israël kan God niet zien, maar zal wel *écht ervaren*, dat God zich aan hen verbindt! Daarvoor is de belofte van vs 9 die in vs 19 wordt waargemaakt. Israël hoort Mozes en de HERE als partijen optreden: woord en weerwoord!

Cordon

Maar voor het zover is, is eerst iets anders Gods zorg. Namelijk dat Zijn volk in zijn nabijheid kan verkeren zonder dat er ongelukken gebeuren. Dat is wat God regelt: dat de hoogspanning van zijn heiligheid zich niet zal ontladen op zijn bepaald niet zondeloos volk. Vandaar hun heiliging, hun toewijding aan de HERE, vss 10, 14v. En het cordon dat Hij om het volk gelegd wil zien, vs 12. Je kunt ook denken aan een afzetting rondom de berg, vs 23. Isolatie!

Naderen

Israël heeft beleefd hoe de HERE alles in het werk stelde om het mogelijk te maken dat zij tot Hem naderden, en in Zijn buurt verkeerden. In ieder geval is duidelijk, dat God wil dat zijn volk Hem onmiskenbaar zijn verbintenis met hen ZIET aangaan, zonder dat het daar vanwege Zijn heiligheid schade bij oploopt. Het moet een ongelooflijke ervaring zijn geweest voor Israël, die ontmoeting met de God van het verbond. Zijn hoorbaar antwoorden op het spreken (zich melden?) van Mozes. Hebr. 12:18-21 verwoordt eeuwen later nog het ontzagwekkende van dat gebeuren. Maar het maakt vooral indruk omdat het gaat over Gods vaste wil, zijn genegenheid voor Israël eens en vooral VAST te LEGGEN! Hij wil dat er op Hem GEBOUWD wordt! Als de HERE dan tenslotte Mozes naar de bergtop roept, denk je: nu gaat het dan beginnen. Maar nog eens stuurt de HERE Mozes éerst weer naar het volk. En Mozes kan dan wel zeggen dat ze dat immers al lang weten, – hij is zo goed niet of die opdracht van Gods grote zorgzaamheid voor zijn zwakke volk moet eerst volbracht zijn. Wie zei er ook al weer dat Gods tere bewogenheid om mensen pas in het Nieuwe Testament voorkomt?

Noten

- Deze reeks is bedoeld als voortzetting van de verkenning van Exodus, begonnen in dit blad, jrg. 32, pp. 141v, 153v, 162v, 169v en voortgezet in diezelfde jaargang pp. 329v, 337v, 345v, 353v en in jrg. 33, pp. 241v, 261v, 277v en 293v.
- Men leze 19:3 als volgt: 'Toen klom Mozes op tot God. De HERE had hem namelijk vanaf de berg ontboden met de woorden...'
- 3:18, 5:1-3, 8,17 vgl 8:8.
- 8:21vv, 10:3,8,24vv, vgl 7:16, 8:1,16, 9:1,13, 10:3.
- Men zie het artikel van ds Van den Berg in dit blad jrg 36 nr 18, p 326 over het feit dat het hier niet gaat over een wet maar over een verbond. Over 'wet' (tora) aldaar p 327.
- Een goede vertaling van de woorden is moeilijk. Ik dacht eerst aan 'suzerein', maar dat zegt velen niets. Daarom kies ik toch maar voor 'Grote Koning', vgl Mt 5:35.
- Over deze verdragen ds Vonk in Voorzeide Leer IA, Barendrecht 1960, m.n. p 315vv. Verder dr J. Wijngaards, Vazal van Jahwe, Baarn 1965. En ds G. van Rongen, Zijn vast verbond, Goes 1966.
- Er lijkt een doublure aanwezig in de slotzin van vs 8 en die van vs 9. Toch hoeft dat niet het geval te zijn. Men leze vs 9 slot-vs 10 als volgt: „Toen Mozes de woorden van het volk aan de HERE meedeelde, zei de HERE tot hem...” Dezelfde constructie in de slotzin van 20:18, maar daar wel door de NBG-vertaling weergegeven met: „Toen het volk het zag, beefde het en bleef van verre staan.”

In de komende nummers (o.a.):

Anne Bergsma, Uit het leven van een domineesdochter
D. Smits, Opperlieden zijn TOCH belangrijk
C.H. Valkenburg, Occultisme
C.H. Valkenburg, Genadegaven

J.C. Schaeffer, Apeldoorn

Over de gaven van de Geest (2)

Uitgaande van wat ik in het vorige artikel zo in het algemeen over de betekenis van genadegaven heb gezegd, geef ik nu daarvan de volgende definitie:

Een genadegave (charisma) is een bijzondere bekwaamheid die de Heilige Geest geeft aan elk lid van het lichaam van Christus – naar Gods genade (charis) – om te gebruiken binnen het lichaam van Christus.

Deze definitie bestaat uit vijf onderdelen, die ik stuk voor stuk wil toelichten.

Een bijzondere bekwaamheid

Allereerst wordt gesteld dat het gaat om een bijzondere bekwaamheid. Iedere gelovige heeft andere gaven. Als u bij uzelf een bepaalde gave ontdekt, dan kunt u er zeker van zijn dat u daarmee binnen de gemeente in de minderheid bent. Van geen enkele gave kunt u verwachten dat de meerderheid van de gelovigen die bezit. Laat me u ter illustratie een fabeltje mogen vertellen¹. Eens kwamen alle dieren van het bos bij elkaar. En samen namen ze het besluit om een dierenschool op te richten. Samen – het konijn, de vogel, de vis en het eekhoorntje en alle anderen.

Maar dat deden ze niet zomaar lukraak. Nee, daar werd goed over nagedacht. Ze staken de koppen bij elkaar om een leerplan op te stellen. En toen het leerplan klaar was had ieder er voor gezorgd, dat zijn inbreng gehonoreerd was.

Het konijn stond erop dat rennen op het lesrooster stond en het graven van hopen. De vogel liet het vliegen opnemen. De vis had gepleit voor les in zwemmen en het eekhoorntje voor het klimmen in steilrechte bomen.

Zo had ieder in het leerplan van de dierenschool een plaats ingeruimd voor z'n eigen specialiteit. Maar het was wel de bedoeling dat alle leerlingen van de dierenschool alle vakken op het rooster hadden.

Kunt u het zich voorstellen? De kleine konijntjes die moesten leren vliegen? Ze werden op een tak gezet van een hoge boom. En de vogel deed voor hoe het moest. De pootjes uitslaan als vleugels en hup! – de lucht in. Ach, wat een ellende! Het ene konijntje na het andere tuimelde van de tak en brak één of meer pootjes. Maar vliegen leerde er niet één. En, wat erger was, rennen was er ook niet meer bij.

En ziet u het voor u: al die vogels met gekneusde vleugels en geblesseerde snabels bij hun pogingen een ordentelijk konijnhol te graven? En de visjes op apegapen onderaan een denneboom in een vergeefse poging om ook maar een cm omhoog te klimmen? U begrijpt het: van heel dat prachtige leerplan van de dierenschool kwam niets terecht. Ze hadden niet in de gaten gehad, dat wat de één kan, daarom de ander nog niet kan. Ieder heeft zijn eigen mogelijkheden.

Verscheidenheid

Kijk maar naar het menselijk lichaam, waarmee Paulus de gemeente vergelijkt. Er zijn maar twee handen, twee ogen, twee oren, één mond, één neus. Er is altijd meer aan een lichaam dat niet de functie van het oog of het oor heeft dan wel.

Zo bestaat ook het lichaam van Christus uit vele verschillende leden, die ieder een eigen functie hebben binnen dat lichaam. En welke functie dat is, dat wordt bepaald door hun eigen bijzondere genadegave.

Zo blijkt er binnen de gemeente van Christus een enorme verscheidenheid te bestaan. Iemand heeft eens gezegd, dat onze God zozeer van verscheidenheid houdt, dat Hij in een sneeuwstorm nog ieder vlokje verschillend maakt van de anderen.

Zo is de kerk als een machtig leger des heils, maar beslist niet in uniform. Eigenlijk is voor de gemeente veel meer het beeld van een orkest op z'n plaats, waarin ieder z'n eigen instrument bespeelt en waarin men zo in goed samenspel een prachtig harmoniërend muziekstuk ten gehore brengt.

Van de Heilige Geest

De gave komt – en dat is het tweede – van de Heilige Geest. Wat wil dat nu precies zeggen, dat de gaven afkomstig zijn van de Heilige Geest? Kun je niet stellen, dat ieder mens wel één of meer natuurlijke talenten en vermogens heeft?

Ja, dat is ongetwijfeld waar. Ieder mens wordt geboren met sluimerende mogelijkheden, die ontwikkeld en gebruikt zouden moeten worden tot eer van God, zijn Schepper. En in zekere zin kan zelfs worden gezegd, dat ook dié gaven te maken hebben met Gods Geest. Gods Geest werkt ook buiten de kerk. En Gods Geest werkt ook vóór de wedergeboorte en de bekering.

Maar toch, als het NT spreekt van geestelijke gaven of van Geestesgaven, dan gaat dat verder. Als Paulus zegt dat de Heilige Geest *een ieder in het bijzonder toedeelt gelijk Hij wil*, dan wijst dat op een direkte en onmiddellijke relatie tussen God en de mens. De gaven van de Geest zijn het resultaat van een bijzondere werking van de Geest in het leven van een gelovige. En het is méér dan alleen maar het het verstandige en trouwe gebruik van aangeboren talenten. Maar wanneer werkt de Geest in de gelovige? En hoe? Zoals ik al zei: niet alleen na de bekering. De Heilige Geest is, zoals ik in het begin al opmerkte, ook de Geest van de schepping. God is almachtig en alwetend. We moeten er niet van uitgaan, dat Hij pas na de bekering in het leven van een mens begint te werken.

We hebben het wel eens over *aangeboren* talenten. Daar klinkt iets in door

van een geschenk, dat je bij je geboorte al hebt meegekregen. Meegekregen – van wie? Van wie anders, dan van de Schepper? *Wat hebt u, dat u niet ontvangen hebt?* (1 Kor. 4,7). En zo kan God aan ieder mens bij zijn geboorte al die talenten hebben gegeven, die Hij later zal doen ontwaken en ontvlammen. Een geestelijke gave is vaak een door God al bij de geboorte gegeven en ingeschapen talent dat is opgevlamd².

Je kunt ook zeggen, dat de gemeenschap met Christus door de Geest het herstel betekent van de menselijke natuur, die God eens zo goed geschapen heeft. En dat zo de ingeschapen mogelijkheden opbloeien tot gaven, die te gebruiken zijn binnen de nieuwe samenleving van het Lichaam van Christus.

Ik zie dus geen absolute tegenstelling tussen natuurlijke gaven en gaven van de Geest. Ik zie een doorgaande lijn. Of liever, een aangeboren talent wordt pas werkelijk een gave van de Geest als de gelovige zijn talent overdraagt aan de Geest, in dienst stelt van het Koninkrijk. „Natuurlijke talenten blijven in een zondige wereld op het niveau van machteloze, menselijke werken, totdat ze in zelfopoffering aan God worden aangeboden”³. Maar zodra een gave van de Geest gebruikt wordt om onszelf ermee te dienen, verliest ze haar 'charismatische' karakter⁴.

Een gave voor iedere gelovige

Dan een derde punt uit de definitie, waar ik wel heel sterk de nadruk op wil leggen: iedere gelovige heeft een gave van de Geest ontvangen. Ik herhaal met nadruk: iedere gelovige heeft van de Geest iets bijzonders ontvangen, een speciale gave, zeg maar: een bijzonder geschenk om daar de gemeente en het Koninkrijk van God mee te dienen. Daar is Gods Woord heel duidelijk in. Daarom enkele citaten: *Aan een ieder wordt de openbaring van de Geest gegeven tot welzijn van allen* – 1 Kor. 12,7.

Dit alles werkt één en dezelfde Geest, die een ieder.... toedeelt gelijk Hij wil – vs. 11.

Maar aan een ieder afzonderlijk is de genade gegeven, naar de mate, waarin Christus haar schenkt – Ef. 4,7. *... de kracht, die elk lid op zijn wijze oefent* – vs. 16. *Dient elkaar, een ieder naar de genadegave, die hij ontvangen heeft, als goede rentmeesters over de velerlei genade Gods* – 1 Petr. 4,10.

Sommigen hebben misschien meer dan één gave, een combinatie van gaven. B.v. de gave van kennis en van onderricht. Dat is natuurlijk een prachtige combinatie. Of de combinatie van leiderschap en organisatievermogen. Of de combinatie van de gaven van

barmhartigheid en zielzorg. Sommigen hebben een bepaalde gave in hogere mate dan anderen. De één bezit de gave van wijsheid of van evangelisatie in hogere graad dan een ander.

Ook kan een gave in bepaalde variaties voorkomen. De één bezit de gave van evangelisatie aan kinderen, de ander is goed in het toespreken van een massabijeenkomst, een derde verstaat de kunst een goede, wervende foldertekst te schrijven. Zo kan een gave heel gevarieerd bij christenen voorkomen.

Maar één ding staat vast: elk gelovig kind van God bezit één of meerdere gaven. Iedere christen is een onwisselbaar lid van het lichaam van Christus. En zijn in dentiteit wordt voor een groot deel bepaald door de gave of de combinatie van gaven, die God hem of haar geschonken heeft.

Genade-gave

In de vierde plaats benadruk ik dat een gave een geschenk is van Gods genade. Daarmee is gezegd dat zo'n gave niet verleend wordt als beloning voor goed gedrag of als lintje van verdienste bij bewezen standvastigheid in Christus' gevolg. Het is, naar de letterlijke betekenis van het Griekse woord charisma, een genade-gave.

Dat betekent dat ook niemand met zijn gave te koop mag lopen en er prat op

kan gaan. Niemand mag ook zijn eigen gaven verheerlijken en hoger aanslaan dan die van anderen. Wat u hebt, dat hebt u gekregen. Het is niet van u zelf. Laat niemand roemen! Wie roemen wil, roeme in de Heer!

Dat was de fout van de Korinthiërs, dat ze een gave als het spreken in tongen hoger aansloegen dan andere. En wie die gave bezat, voelde zich ook meer. Hetzelfde kom je vandaag nog tegen in bepaalde charismatische groepen.

Daar vind je vaak ook een overwaardering van de spektakulaire gaven ten koste van de meer onopvallende. En juist die laatste worden gezien als het kenmerk van de ware kerk. Waar die gaven gevonden worden, daar is de Geest. Daar regeert Christus!

Maar juist de eerste brief aan de Korinthiërs moet ons altijd weer waarschuwen, dat de opbloei van de gaven, m.n. van de spektakulaire gaven, lang niet altijd gepaard gaat met een groeiend geestelijk leven uit de verborgen omgang met God. Het gevaar ligt altijd op de loer, dat de mens of de groep met zulke gaven in het middelpunt komt te staan. Men is onder de indruk van het bijzondere, het spektakulaire. En het lijkt allemaal zo geestelijk en religieus. Maar het is zo vleeselijk en menselijk hoogmoedig.

Toch begrijpt u van mij wel, hoop ik, dat ik desondanks met klem stellen wil, dat dit misbruik het goede gebruik van gaven niet mag belemmeren. Als

het genadekarakter maar in het oog wordt gehouden. Alsook het doel.

Bedoeld voor de gemeente

En daarmee kom ik aan het laatste punt van de definitie van een charisma: een gave is bedoeld om te gebruiken binnen het lichaam van Christus. Ik herhaal wat ik al eerder zei: In wezen is een gave niet zozeer bedoeld voor de broeder of zuster, die zo'n gave ontving. Gaven zijn niet een kwestie van een privé-relatie tussen de gelovige en God. Maar ze zijn bedoeld tot welzijn van allen. Zoals je een open haard niet aansteekt, omdat de haard zelf het zo koud heeft. De bedoeling is om de kamer en alle aanwezigen te verwarmen. Zo zijn de gaven gegeven om ze in te zetten binnen de gemeente.

Noten

1 Ik hoorde deze dierenfabel zelf op een conferentie van de Evangelische Alliantie in januari '90 uit de mond van Christian Schwarz, de schrijver van vele boeken over gemeenteopbouw en directeur van een Duits instituut dat zich bezig houdt met het onderzoek naar en de praktijk van gemeenteopbouw.

2 Zie voor dit onderdeel H.A. Snyder, Het probleem van de wijnzakken, Gideon, Hoorbaar, 1977, pag. 110v.

3 Snyder, a.w., pag. 111.

4 Cf. M. te Velde, a.w., pag. 80v.

J.H. Veefkind, Krommenie

'Dominee!'

Ik hecht niet zo aan de aanspraak dominee. Wat mij betreft mag je ook meneer zeggen. Per slot van rekening betekent dit hetzelfde.

Het komt trouwens steeds meer voor. Vooral bij jongere mensen. Dat ze je 'meneer' noemen, bedoel ik. Ik heb daar geen moeite mee.

Een beetje anders ligt het in het geval van die jongeman. Ik had hem catechisatie gegeven, hij was verhuisd en ik had hem een paar jaar niet gezien. Opeens kom ik hem in het postkantoor tegen. Roept hij heel opgewekt: „Hallo, Koos, hoe gaat het ermee?” Dat hoeft om mij nou ook weer niet.

Dominees moeten zich niet te gauw bij de voornaam laten noemen. Gemeenteleden (ook jonge gemeenteleden) moeten hun predikant (ook hun jonge predikant) niet te makkelijk tutoyeren. Dat kun je beter bewaren voor als er eens echt iets te vieren is.

Zieke en oude mensen willen je nog wel 'es dokter noemen.

Ook daar heb ik geen moeite mee. Ik begrijp dat ze zo met hun lichaam bezig zijn dat ze hun ziel vergeten. Al zal deze tweedeling volgens de geleerden wel niet kloppen. Bovendien vind ik het eigenlijk wel een compliment. Ze zien je tenminste aan voor iemand die hen kan helpen. Soms denk ik wel eens: Ik wilde dat ik dokter was geworden. Die kan op de korte termijn iets doen. Ik moet alles altijd maar op de lange baan schuiven.

Maar, één keer ben ik 'dominee' genoemd en die keer zal ik nooit vergeten.

Gek genoeg was ik het toen nog niet eens!

Het was in de tijd van de 'Hoekse en Kabeljauwse twisten' zal ik maar zeggen. En het gebeurde ter gelegenheid van mijn laatste kerkelijke examen. 'Peremptoir' heette het toen nog heel deftig. Dit examen ging trouwens niet door.

Ik had een half jaartje rondgepreekt. En ik had zo het een en ander gemerkt van wat Thielicke 'lijden aan de kerk' noemt. In mijn preekvoorstel probeerde ik zowel de Hoeken als de Kabeljauwen een hart onder de riem te steken.

Maar ik kwam nogal hardhandig aan de weet dat dit in de kerk helemaal niet mag. In de kerk moet je partij kiezen, nietwaar?

Om kort te gaan: mijn preekvoorstel werd afgewezen („op een volgende vergadering mag u een nieuw voorstel indienen"). Het examen ging niet door. Ik mocht geen dominee worden.

„Nog niet", zei deze kerkvergadering.

„Nooit meer", dacht ik zelf.

„No way", zeggen mijn kinderen vandaag.

Maar toen zei een van m'n latere onderlingen: „Dominee, wanneer komt u terug?" Voor een tweede preek, bedoelde hij, voor het examen en voor alles wat daar verder volgt.

Wie het leest geve er acht op: dominee zei deze man, terwijl de anderen zeiden: jij mag geen dominee worden. Kijk, aan deze aanspraak hecht ik nu wel. Hij zei 'dominee' – en zo ben ik het geworden...

D. Smits, Vlaardingen

Professor C. Veenhof – 10 jaar geleden overleden

Op 7 februari zal het 10 jaar geleden zijn dat Prof. C. Veenhof op 80-jarige leeftijd overleed ten huize van zijn dochter te Oudemirdum. Vanaf 1933 was hij predikant en daarna van 1946 tot 1968 hoogleraar in de ambtelijke vakken aan de Theologische Hogeschool (Broederweg) te Kampen. Veel van onze oudere predikanten denken met dankbaarheid terug aan zijn onderricht.

Omdat hij gedurende zijn leven zich zo ingezet heeft voor Kerk en School is het wel op zijn plaats zijn naam levend te houden. Het was daarom een goede zaak dat Ds O. Mooiweer tijdens een bijeenkomst van de T.S.B. (Theologische Studiebegeleiding) vorig jaar een inleiding hield over 'C. Veenhof – zijn persoon, zijn leven, zijn werk'. 'Opbouw' heeft veel te danken aan hem gehad als mede-oprichter en het jarenlange redacteurschap. Vandaar dit artikel over een man die zich geroepen voelde om herder en leraar te zijn over een kudde van Gods volk en die later zelf geroepen werd om jonge mannen tot herder en leraar op te leiden.

Opleiding

Cornelis Veenhof werd 2 maart 1902 te Doorn geboren. Zijn vader had een goed bekend staande bakkerij aan de Kampweg. Omdat hij goed kon leren mocht hij, evenals zijn oudste broer, verder studeren. Dat deed hij aan de Jan van Nassauweekschool te Utrecht. Na het behalen van zijn diploma werd hij onderwijzer aan de Gereformeerde lagere school te Spakenburg. Daar leerde hij zijn vrouw, Mevr. M.M. Veenhof-Bakker, kennen. Daar ook bereidde hij zich met veel tijd en grote inspanning voor op het moeilijke staatsexamen. Het diploma baande voor hem de weg naar de studie aan de Theologische Hogeschool te Kampen.

Theologiestudie

Op 24 september 1926 werd hij, met 29 anderen, ingeschreven als student. Studiegenoten waren o.a. F. Boonstra, F.L. Bos, P.K. Keizer, J. Meester en W. Scheele. Gedurende zijn studententijd was hij zeer betrokken bij de Gereformeerde, later Calvinistische Studentenbeweging. Hij gaf deze vereniging weer nieuwe impulsen na de crisis in de Gereformeerde Kerken in 1926 (kwestie Geelkerken). Door zijn toedoen werd in die tijd de arbeid van de hoogleraren Vollenhove en Dooyeweerd naar voren gehaald. Want in die periode ontwikkelden zij de grote projecten van de wijsbegeerte der wetsidee, waar prof. Veenhof een groot aanhanger van werd. Ook het werk

van de toen nog jonge predikant K. Schilder maakte grote indruk op hem. Tevens ontstond een hecht contact met de bekende A. Janse. De nagelaten briefwisselingen getuigen ervan.

Herder en leraar

Op 21 mei 1933 werd hij in zijn ambt bevestigd te Harkstede. Daarna diende hij nog de gemeenten van Haarlem en Utrecht. Hij was een bekwaam en bewogen prediker van het evangelie. Zijn gemeenteleden hebben tijdens zijn predikantschap mogen genieten van zijn Schriftopening. Daarvan gaf hij ook blijk in publicaties, als medewerker aan de bundel 'Het Hoogfeest naar de Schriften' en aan de uitgave 'De verborgenheid der godzaligheid'. Hij was een waar verkondiger van het Evangelie, omdat hij zelf in het hart erdoor was aangesproken. Een moeilijke tijd maakte hij door in Utrecht, waar hij van dichtbij de synodevergaderingen meemaakte in de jaren 1942/44 en de gehele strijd rond de vrijmaking. Op 17 augustus 1945 maakte hij zich vrij, nadat hij in zijn ambtelijke bediening geschorst was.

Hoogleraarschap

De synode van Enschede benoemde hem in 1945 tot hoogleraar aan de Theologische Hogeschool te Kampen in de ambtelijke vakken homiletiek, catechetiek, poimeniek, liturgiek, diaconiek, evangelistiek en filosofie. Zijn inaugurele rede droeg de titel 'Het Woord Gods in de brief aan de Hebreëën'. Het Woord Gods was voor het geheel van de ambtelijke arbeid van fundamentele betekenis, zo hield hij het zijn studenten voor. Ruim twintig jaar lang heeft hij door zijn onderwijs studenten mee geschikt mogen maken voor hun dienst aan de Heer van de Kerk. Helaas moest hij in 1968 voortijdig zijn arbeid beëindigen en werd hem eervol ontslag verleend.

Overige activiteiten

Naast zijn pastoraal werk in de gemeenten en zijn arbeid aan de Theologische Hogeschool sprak hij veel op bondsdagen en op meetings. Want de jeugd hoorde hem graag. Geen dor betoog, moeilijk te volgen, vol begripen, maar levend en boeiend, op de man af, met een woordkeuze en uitdrukkingsgewijs en gebaren aangepast aan de boodschap. En juist naar J.V.-bondsdagen ging zijn hart uit. Want op de J.V. kreeg hij, naar eigen zeggen, het fundament voor zijn vorming.

Aan de bestudering van de Wijsbegeerte der Wetsidee besteedde hij veel aandacht. Bijzonder goed had hij zich verdiept in

Naschrift

Het archief van prof. C. Veenhof is door zijn kinderen afgestaan aan onze Kerken. Een heel belangrijk onderdeel daarvan bestaat uit de briefwisselingen met A. Janse, prof. K. Schilder en prof. D.Th.H. Vollenhove.

Na inventarisatie zal het geheel gedeponeerd worden bij het Historisch Documentatie Centrum te Amsterdam. Daarnaast wordt gewerkt aan een bibliografie van alle uitgegeven boeken, brochures en artikelen van prof. Veenhof. Ook wordt gestreefd een zo volledig mogelijke documentatie over hem bijeen te brengen.

Mocht U nog boeken, brochures, artikelen e.d. van/over prof. C. Veenhof hebben, zoudt U dat willen afstaan aan het Landelijk Archief, Koekoekstraat 25, 3136 XP Vlaardingen, tel. 010-4746903?

de werken van Calvijn, Kuyper, Bavinck om er maar enkele te noemen. Veel van deze zich eigen gemaakte stof verwerkte hij in de door hem geschreven boeken. Zoals 'In Kuypers lijn', 'Souvereiniteit in eigen kring', 'Predik het Woord', 'Prediking en uitverkiezing', 'Om kerk te blijven', 'Kerk-gemeenschap en Kerkorde'. Uit deze publicaties kwam duidelijk naar voren zijn liefde voor Gods volk en speciaal voor de geschiedenis van de kerken die voortgekomen zijn uit de Afscheiding en Doleantie.

In dit korte bestek, dat toch niet volledig kan zijn, moet zeker vermeld worden zijn waardevolle arbeid voor de dienst der barmhartigheid. Hij was jarenlang adviseur van de diaconale conferenties en voorzitter van de Stichting Gereformeerde Kinderbescherming.

Ook zijn persarbeid nam een belangrijke plaats in in het vele werk wat door hem gedaan werd. Hij was medewerker/ redakteur van 'De Reformatie', mede-oprichter/redakteur van 'Opbouw' en redakteur van 'Dienst'. Na zijn emeritaat maakte hij intensieve studie van het Communisme. Daarover heeft hij in artikel- en brochurevorm ook nog gepubliceerd. Een studie over het Marxisme heeft hij helaas niet kunnen afmaken. Een niet-compleet manuscript is nog aanwezig in zijn archief.

Tenslotte

Ik wil dit artikel graag besluiten met het slot van het 'In Memoriam' van Ds W.G. Rietkerk, verschenen in 'Opbouw', 27e jaargang pag. 42: „De winst die Prof. Veenhof vanuit de dertiger jaren zo tot vandaag in onze Kerken heeft ingedragen is zijn nadruk op het centrum van de Schrift en daarachter zijn hoge visie op de kracht van het Woord van God, het Woord als

genademiddel, het Woord als hamer van God, die zelfs rotsen verbrijzelt, het Woord, dat geproclameerd moet worden, het Woord als gebeuren, het Woord van het Koninkrijk, het Woord bovenal dat vlees is geworden en waarin de levende Heer zelf op ons toetreedt om ons met Zijn liefde te overreden (blz. 220-234 Prediking en Uitverkiezing).

Een oorspronkelijk denker was Veenhof niet maar wel kregen onder zijn spreken de oude dingen een nieuwe glans. Maar ligt daar nu niet juist de ware grootheid van alle predikers van het Koninkrijk? Niet in het brengen van nieuwigheden, maar in het glans verlenen aan het geschonkene!

Zo denken wij met dankbaarheid terug wat de Here ons in prof. Veenhof geschonken heeft."

Voor de kinderen

Post uit Rwanda

Jeannette Westerkamp

De Bom II

Langzaam maar zeker begon het tot de kinderen door te dringen wat er gebeurd was. Er was een bom ontploft in hun hotel, alle ramen waren eruitgesprongen en dat witte poeder, dat was natuurlijk van het plafond. „Zijn er mensen dood?” vroeg Antoinette aan de buurvrouw toen ze bij haar in de kamer zaten. „Ik weet het niet, zei ze, ik kwam immers net aanlopen.” Ze zwegen een tijdje. Antoinette dacht aan Thomas de kok, die ze bijna net zo lief vond als haar eigen vader, ze dacht aan Xaverine, de serveerster, ze dacht aan Benoît, achter de bar en hoemeer namen ze zich te binnen bracht hoe angstiger ze werd. Stel je voor dat ze dood zijn!! „Buurvrouw, laat me gaan kijken”, smeekte ze. De buurvrouw begreep haar best. „Luisster, ik zal gaan kijken en ik vertel jullie wat ik heb gezien. Oké? Blijf hier, denk aan jullie moeder, beloof me dat jullie hier blijven.” De kinderen knikten, er zat niet veel anders op. Het duurde eindelijk voordat de buurvrouw terug was. Eindeloos en de kinderen fluisterden alle namen van mensen die in het hotel waren en misschien in het hotel waren. Toen kwam buurvrouw terug. „Het is een wonder, zei ze, het is echt een wonder, er is geen mens dood! Er zijn er een heleboel naar het zieken-

huis met wonden van het glas, maar er is er maar één die bewusteloos was, de rest kon zelf lopen en de dokter zei dat Robert, die bewusteloos was, ook niet levensgevaarlijk gewond is. Het is werkelijk een wonder. Er is niet één muur ingestort, en het plafond is licht materiaal. Het is echt een wonder.” De kinderen keken haar aan. Ze konden het niet geloven. Buurvrouw zei dit natuurlijk om ze niet ongerust te maken. Ze wisten niet wat ze zeggen moesten. „Mogen we... mogen we... we willen toch graag zelf kijken”, zei Jean toen heel zachtjes. „Waarom, jullie lopen daar in de weg.” antwoordde de buurvrouw. „We willen zien of het echt...” begon Antoinette. „Wat, geloven jullie me niet?” de buurvrouw trok haar wenkbrauwen op maar het leek wel of ze zich meteen bedacht. „Nou ja, zei ze toen, ik kan het ook wel begrijpen. Oké, jullie gaan even kijken. De gewonden zijn allemaal weg. Ga niet naar binnen, want er kan nog steeds iets instorten. Ga kijken en kom dan terug.” Floep, de kinderen waren al verdwenen. „Die maken wat mee.” zei de buurvrouw tegen zichzelf met een diepe zucht.

Lieve help, wat een mensen!! Toen ze op straat stonden wisten Antoinette en Jean niet zo gauw waar ze heen moesten. Het stond zwart van de mensen. Er kon geen auto meer over straat. Er waren een heleboel soldaten met hun grote geweren. „Kom, zei Jean, we proberen tussen de mensen door te kruipen om dichterbij te komen.” Hij gaf Antoinette een hand en dook in de massa. Het ging prima. Soms hield iemand ze tegen, maar dan werden ze meteen herkend en liet men ze gaan. Binnen de kortste tijd stonden ze vlak voor het hotel waar moeder, midden tussen de glasscherven stond te praten met de commandant van de soldaten. Xaverine, de serveerster stond naast haar en was aan het vertellen: „Toen gooiden ze een zak met iets er in onder tafel door in de bloembak.” „Zo, bromde de commandant en u laat iemand zo een bom in de bloembak gooien.” „Ik wist toch niet dat het een bom was.” verdedigde Xaverine zich. „U had even kunnen kijken en ons waarschuwen.” „Ik liep met een blad vol glazen, protesteerde Xaverine, ik wilde gaan kijken maar toen was het al te laat, en waar had ik u vandaan moeten halen?” „Hoho, riep de commandant, niet brutaal worden juffrouw.” „Kom, kom, suste moeder, maar je kende die man dus niet hè?” „Nee, jammerde Xaverine, maar het was een soldaat in uniform en zijn bier heeft hij ook niet betaald.” Opeens zag Antoinette Thomas verschijnen. Ze kon het niet helpen dat ze ineens weer moest presten van het lachen. Daar stond Thomas in zijn lange koksjas. Zijn haren waren grijs, alsof hij in een ogenblik helemaal grijs was geworden. Zijn gezicht was ook wit met grote donkere vegen, behalve zijn neus die was donker, die had hij zeker schoongewreven omdat het kriebelde. Hij droeg de

zware kassa met beide handen en had zijn belangrijkste kookboek op het hoofd. „Madame, riep hij tegen moeder, waar moet die kassa heen, en moeten de potten en pannen er ook uit?” Moeder draaide zich om. „O Thomas, even kijken, eh...” „Geef die kassa maar mee.” zei Félicien, een goede vriend van moeder. „Graag, dank je, antwoordde moeder, en laat die potten en pannen maar staan. We kunnen er niet alles uithalen; we zullen wel iemand op wacht zetten.” „Iemand?” zei Thomas, u mag wel vijf mensen neerzetten, je kunt aan alle kanten binnenlopen.” Moeder zuchtte. „Maak u geen zorgen, kwam de commandant tussen beide, we laten zoveel soldaten achter als nodig is.” Antoinette liep op Thomas toe en pakte hem bij de hand zodra hij van de zware kassa af was. „Thomas, ben je gewond?” „Welnee kleintje.” Thomas keek lief op haar neer. „En jij ook niet zie ik, Goddank.” „Maar je hebt bloed op je handen!” „O dat, bromde Thomas, dat is niks.” „En daar, bij je oor!” „Hé? Thomas krabbelde eens „Oh, dat is ook niks.”

„En je schoenen, je schoenen zijn helemaal kapot, er steken glasscherven in.” „Wat? riep Thomas en hij keek naar zijn voeten. „Wel alle mensen, mijn nieuwe schoenen! De schurken, de lafaards, de bandieten!” En bij elk woord trok hij een scherp uit zijn schoenen.

Jean stond achter moeder. Ze was met iedereen tegelijk aan het praten. Opeens drong een man zich door de mensen, de man van Xaverine. Toen hij haar zag riep hij luid „Goddank” en sloeg de armen om haar heen. De mensen begonnen te lachen. Zoiets zie je nooit hier dat een man en vrouw de armen om elkaar heen slaan. Ze lieten elkaar dan ook gauw los. Moeder lachte niet, ze keek alleen maar en hield op met praten. Het was of ze opeens heel, heel moe was. „Madame, gaan we vegen?” „Geen sprake van!” bulderde de commandant. „Eerst een onderzoek.” „Ga maar naar huis allemaal.” zei moeder, heel zwakjes. „Is er al nieuws van Robert?” „Ik ga bij hem thuis kijken.” riep iemand uit de mensenmassa. „Ik laat het je weten zodra er nieuws is.” „Hé, ben je hier?” klonk opeens de stem van de buurvrouw. Ze pakte Jean bij de arm „Jullie zouden meteen terug komen.” Nu draaide moeder zich naar haar om „Zijn de kinderen hier?” „Ik kon ze echt niet tegenhouden.” verontschuldigde de buurvrouw zich. „Maar jij, zei ze toen tegen moeder, je ziet eruit als een zieke. Ben je bijna klaar?” Moeder haalde haar schouders op. „Ga maar met ons mee.” zei de buurvrouw. „Ja, gaat u maar rusten” zei de commandant ook, „we weten u te vinden.” „Antoinette” riep Jean. Ze was er al. „Toch is het een wonder dat er geen doden zijn gevallen.” zei buurvrouw. „En de feestzaal staat nog helemaal” vulde Jean aan. Moeder lachte flauwtjes.

J.G. Knol, Utrecht

Levensbeschouwing en zorg

** In het onderstaande vindt men een uitwerking van de toespraak die ik op een feestelijke bijeenkomst ter gelegenheid van de opening van het nieuwe kantoorgebouw van de Christelijke Sociaal Pedagogische Dienst te Ommen heb gehouden. Vanwege de programmering van de bijeenkomst moest ik in mijn toespraak enkele onderdelen onuitsproken laten. Ook heb ik de spreektaal indien nodig omgezet in schrijftaal.*

Dames en Heren,

1. In de uitnodiging ter gelegenheid van de opening van Uw gebouw sta ik vermeld als bestuurslid van de oudervereniging Philadelphia. Dat is correct en als zodanig is de Oudervereniging als geheel erkentelijk voor de uitnodiging. Toch maak ik, mede als vooropmerking hier wel een kanttekening bij. Ik ben ook te zien als bestuurslid van de Federatie van Ouderverenigingen. Zoals wellicht bekend is de federatie een koepelorganisatie waarin o.m. de vier ouderverenigingen ten bate van de belangen van verstandelijk gehandicapten samenwerken en als zodanig gesprekspartner van de overheid zijn. Ook de federatie verheugt zich indien ergens in den lande een sociaal pedagogische dienst blijktbaar zo efficiënt werkt dat een nieuw kantoorgebouw kan en moet worden geopend. En om het nog ingewikkelder te maken vermeld ik ook nog dat ik bestuurslid ben van de internationale koepel van nationale ouderverenigingen. In deze functie krijgt men te maken met de problemen van de verstandelijk gehandicapte mensen in een wereldwijd perspectief. Dan wordt men geconfronteerd met de positie van verstandelijk gehandicapten in ontwikkelingslanden en krijgt men te maken met de meest schrille tegenstellingen.

Waarom breng ik deze functies en daarmee ook de verschillende perspectieven naar voren en dat in het kader van een toespraak over de plaats van wereld- en levensbeschouwing in de zorg voor mensen met een verstandelijke handicap? De reden hiervoor is, en ik stel dit heel duidelijk aan het begin van mijn toespraak, dat er juist 'in de wereld' van de zorg voor verstandelijk gehandicapten geen enkel verschil van mening bestaat als het gaat om de vraag of levens- en wereldbeschouwing tot het zorgpakket behoort. Het is niet zo dat de gehandicapte mens recht heeft op goede verzorging en ook nog een beetje recht op het mogen hebben van een levens- en wereldbeschouwing. Neen, ook de gehandicapte mens heeft

er recht op dat hij zijn levens- en wereldbeschouwing kan beleven en uitdragen.

Iedereen in Nederland en ook vrijwel iedereen in de wereld die zich met gehandicapten bezig houdt is ervan overtuigd dat levens- en wereldbeschouwing bij de zorgverlening hoort. Men kan op vele punten verschil van mening hebben en met name als het gaat om ethische en bio-ethische implicaties van de verstandelijke handicap, maar er is geen verschil van opvatting dat de verstandelijk gehandicapte recht heeft op een 'aanbod' van levens- en wereldbeschouwing dat bij hem past. Kortom ik kom hier niet vertellen dat zorg en recht op een levens- en wereldbeschouwing bij een goed zorgbeleid hoort.

2. Maar als ik dit zo uitdrukkelijk stel, worden we direct geconfronteerd met de opdracht, of als u wilt, met het mandaat, om als christelijke instelling invulling te geven aan de christelijke levensbeschouwing in het zorgveld. Dat is nu de kern van het probleem waar ik u vanmiddag mee wil confronteren. Of anders gezegd als wij er van uitgaan dat levensbeschouwing behoort tot het zorgconcept, wat hebben wij dan als christenen en als christelijke organisatie te bieden als het om de ontwikkeling van een zorgbeleid gaat?

Waarom onderscheiden wij ons van andere organisaties als ook die andere organisaties zich ervan bewust zijn dat hun levens- en wereldbeschouwing onderdeel mag en moet zijn van het zorgconcept? Ik wil dit probleem langs twee lijnen behandelen.

In de eerste plaats wil ik dit vraagstuk benaderen via het nadenken over de vraag wat nu de kern van het mens-zijn is.

In de tweede plaats wil ik dit vraagstuk benaderen via een enkele beschouwing over het zorgconcept.

Ter verduidelijking van de volgorde van deze punten nog het volgende. Indien wij nadenken, in welke omgeving dan ook, over levensbeschouwing in de zorg, moet men welhaast vanzelfsprekend, beginnen met de vraag: wat is de mens en nader wat is de verstandelijk gehandicapte mens? Om misverstanden te voorkomen, merk ik op dat ik niet spreek over patiënten. Het gaat nu over verstandelijk gehandicapte mensen die ook wel eens patiënt kunnen zijn maar dat is niet kenmerkend voor de gehandicapte mens. De gehandicapte mens is iemand die vanwege bepaalde eigenaardigheden in het sociaal verkeer belemmeringen ondervindt. Slechts op basis van een visie op de mens kan men gaan spreken over de

inhoud van de zorg. Daarom deze volgorde.

3. In de eerste plaats dus enkele opmerkingen over het mens-zijn als zodanig.

De mens is een religieus wezen, met een unieke verantwoordelijkheid t.a.v. de ontplooiing van de geschapen werkelijkheid. Daarbij moet worden bedacht dat het religieus-zijn van de mens een bredere inhoud heeft dan het christelijk-zijn. Religiositeit valt niet samen met christelijkheid.

Ik kan deze stelling dat elk mens een religieus wezen is niet bewijzen volgens wetenschappelijke maatstaven. Maar het is wel mijn diepste overtuiging dat dit de kern moet zijn van elke mensbeschouwing. Deze zienswijze doet ook recht aan het gegeven dat elk mens sterfelijk is maar zich in zijn religiositeit kan richten op datgene dat de dood te boven gaat. Er is ook in deze religiositeit een opdracht aan de mens verankerd.

En daar schuilt toch, het is niet te verhelen, ook voor ouders, broers en zussen van gehandicapte mensen een diepliggende moeilijkheid.

Wat houdt immers religieus-zijn en opdracht in?

Voorop moet staan dat deze opdracht er niet alleen is voor ons, maar ook voor onze verstandelijk gehandicapte kinderen en voor onze verstandelijk gehandicapte broers en zussen. Ook die zijn religieuze wezens met een unieke verantwoordelijkheid. En nu weten we wel, als wij doordenken dat we dan voor een heel moeilijk probleem komen te staan.

Het mensenkind dat zo diep gestoord is, dat het als het ware alleen nog maar vegetatief leeft, hoe moeten wij dan het religieus-zijn van deze mens en de daarmee samenhangende opdracht verstaan?

Ik weet daar geen antwoord op.

Ik heb niet zo veel moeite met spreken over de zin van een 'leuke' mongool die de meeste mensen alleen maar zien als hij aardig te spreken is. Maar dit kind dat daar ligt, dat vegetatief is en dan geloven dat dit kind een religieus wezen is, dat in deze geschapen werkelijkheid wordt geplaatst met een unieke verantwoordelijkheid, dat vraagt geloof in een God en Vader die ook dat kind zijn unieke plaats heeft gegeven.

Daarin denk ik dat het uniek christelijke naar voren kan en mag komen. Een zorgverlening die weet heeft van schepping en onderhouding van alle dingen.

4. Zoals gezegd, ik weet daar niet zo maar een antwoord op. Ik denk dat misschien de bijbelse invulling van de idee van opdracht betekent dat ander,

rondom deze mens, zijn verantwoordelijkheid overnemen.

In dit verband wil ik duidelijk stellen en dat in grote lijnen in overeenstemming met ouders in verenigingen die uitgaan van een andere levens- en wereldbeschouwing, dat de kwaliteit en de capaciteit van het kind dat in deze wereld is geboren, niet bepalend zijn voor zijn mens-zijn, zijn religiositeit en zijn verantwoordelijkheid.

In de gehandicapte mens komt tot ons die rondom hem staan een opdracht, juist omdat ook in dit kind een opdracht besloten ligt.

Het denken en spreken vanuit een opdracht betekent voor ons als christelijke organisatie ook een dialoog durven aangaan met vertegenwoordigers van andere levens- en wereldbeschouwingen. Het kan dan blijken dat sommige levens- en wereldbeschouwingen bedreigend kunnen zijn voor de gehandicapte mens in zijn geschapen-zijn.

5. Dit laatste is een goede gelegenheid om over te gaan naar een bespreking van de inhoud van de zorg.

Immers men kan in het nadenken over de inhoud van de zorg niet om de vraag heen of het hierbij gaat om een levens- en wereldbeschouwing van een humanist die de norm zoekt in een idee van menselijke waardigheid of van een technocraat, die technocratische normen aanlegt voor de waardigheid van het individu, of van een christen die de mens en ook de gehandicapte mens die in deze wereld geplaatst is, ziet als van God geschapen en daarin als rentmeester met taken en opdrachten mede ten opzichte van de mensen rondom.

Maar, en nu kom ik tot een heel moeilijk punt, als ik dus de mens definieer als religieus wezen en ik stel daarbij dat zijn religiositeit onder meer naar voren komt in het zich verantwoordelijk weten, dan moet ik dat toch iets nader verbijzonderen.

Ik beweer nu dat die verantwoordelijkheid van de mens, wie het ook moge zijn, als het ware uitwaaiert.

De mens is in drieërlei opzicht verantwoordelijk en wel voor de natuur, voor de naaste en verantwoordelijk voor zichzelf. Die verantwoordelijkheid moeten we vasthouden; dat moet ook de kern zijn van de plaats en de betekenis van de mens in de geschapen werkelijkheid.

Ik zeg er wel bij, en dat is weer het typisch christelijke, dat deze verantwoordelijkheden moeten worden gedragen en worden genormeerd door de verantwoordelijkheid die we hebben ten opzichte van de Schepper van hemel en aarde, de Schepper en de Oorsprong aller dingen. Maar die verantwoordelijkheid heeft ook te maken met de talenten die ons geschonken zijn. Niet iedereen is in dezelfde mate verantwoordelijk.

Vanuit deze voluit religieuze stellingname, zullen we ook moeten inzien, dat de talenten die geschonken zijn,

ook recht hebben om ontwikkeld te worden.

Ik denk dat de grote winst van de **NOTA MENSEN MET MOGELIJKHEDEN**, zoals die is uitgebracht door de Federatie van Ouderverenigingen, is geweest dat we ten aanzien van de zorg aan en voor de gehandicapte mens, weer hebben leren denken uit de mogelijkheden van de gehandicapte mens. Niet vanuit zijn tekorten. Ook het kind dat voor de buitenwereld tot niets in staat is, deze mens heeft recht om op zijn mogelijkheden te worden aangesproken. Maar deze mogelijkheden dienen dan ook ontwikkeld te worden en daar moeten de middelen voor beschikbaar gesteld.

6. Ik kom nu tot een nadere beschouwing van het zorgconcept waarin dus de zorg voor een beleving van levens- en wereldbeschouwing een integreerend onderdeel is.

Ik wil in dit verband (ik spreek immers tegen de achtergrond van een Sociaal Pedagogische dienst) het zorgbeleid omschrijven als dat complex van maatregelen dat gericht is op het scheppen van voorwaarden voor het functioneren van de mens in de samenleving.

In deze benadering is het zorgbeleid – en dit zal gezien de verantwoordelijkheden van de mens wel duidelijk zijn – verankerd in een complex van rechten van de mens. Niet alleen gehandicapten hebben recht op voorzieningen ten aanzien van de toegankelijkheid, maar ook ouderen en moeders met kleine kinderen.

Er is sprake van een complex van rechten in een samenleving waarvan de mensen bestanddelen zijn en waaraan zij zelf vorm en inhoud geven. Daarom is in elk idee van zorg dat basis is voor zorgbeleid een mensbeeld verondersteld. En dat is weer die relatie tussen zorg en levensbeschouwing.

Wellicht iets te algemeen en te globaal kan men stellen dat er in het moderne mensbeeld nog steeds sprake is van mengvorm van twee ideologieën.

Er is de ideologie van het wetenschapsideaal waarin tot uitdrukking wordt gebracht dat de mens de werkelijkheid restloos wenst te verklaren om zodoende zijn eigen toekomst zeker te kunnen stellen. Dit ideaal, en dit is positief te waarderen, doet recht aan de overtuiging dat God de mens heeft gemaakt als vragende mens die een verlangen heeft naar een bevredigende interpretatie van ons bestaan. Maar, en dit is het gevaar, dat in dit ideaal de menselijke rede als uiteindelijk beslissende instantie wordt en dat er geen normen buiten deze rede worden erkend.

Daarnaast is er het zgn. persoonlijkheidsideaal. Dit is het ideaal van de moderne mens die vrij wil zijn en aan zijn toekomst wil werken.

Dit ideaal doet recht aan de cultuuroppdracht aan de mens gegeven en verwijst ook naar de mens als rentmeester in deze wereld.

Maar er is dan wel het grote gevaar dat men niet ziet dat dit ideaal slechts zinvol is indien de mens dit ideaal in samenhang met anderen realiseert. In de moderne tijd zijn vooral twee aspecten van deze gemengde ideologie naar voren gekomen.

De moderne mens is gefixeerd op welvaart en vermeerdering van welvaart. En daarbij komt dan een veiligheidsaspect wat wil zeggen dat de mens er veel aan gelegen is om via de politiek zich verzekerd te weten van een veilige toekomst.

Het zal duidelijk zijn dat in deze ideologie een uitgesproken systeem van normen en waarden tot uitdrukking komt. De moderne mens wil veiligheid en welvaart en is bereid om via allerlei maatregelen zich hiervan te verzekeren. Aan de andere kant ziet men ook weer een tegenkracht opkomen nl. een pleidooi voor het dragen van een zekere eigen verantwoordelijkheid voor zijn positie in de samenleving.

7. In deze samenleving staat ook de positie van gehandicapten ter discussie. Want al zou het alleen maar hierom zijn, dat zorg voor de gehandicapte mens moet concurreren met zorg voor veiligheid en sociale zekerheid van niet-gehandicapten. De uitgaven voor medicijnen bedragen al meer dan de uitgaven voor de voorzieningen van gehandicapten.

Maar juist als het gaat om de schaal van normen en waarden kan het christelijk denken zijn rol spelen. En in deze kunnen ouderverenigingen van grote betekenis zijn bij de ontwikkeling van een zorgconcept.

Immers ouders hebben direct te maken met concrete normen en waarden. Ouders kunnen binnen ouderverenigingen andere ouders helpen om het complex van normen en waarden te beïnvloeden. En ouderverenigingen kunnen o.m. via de federatie van ouderverenigingen proberen de door de Overheden gehanteerde schaal van normen en waarden te beïnvloeden. Behalve allerlei wijsgerige gedachten over de inhoud van het zorgconcept wil ik U niet onkundig laten betreffende mijn praktische opvattingen inzake de zorg voor verstandelijk gehandicapten. Daarbij gaat het mij nu niet over een goede verzorging voor het lichamelijk welzijn van de mens.

Juist vanwege de klemtoon die ik op de opdracht leg, ben ik van mening dat alle mensen, dus ook de mensen met een verstandelijke handicap, drie fundamentele rechten hebben.

Deze rechten zijn het recht op onderwijs om zodoende te kunnen deelnemen aan de ontwikkeling van en vormgeving aan de samenleving en de cultuur van de samenleving; en het recht op arbeid om zodoende eigen onderhoudsmogelijkheden te kunnen verdienen; en recht op wonen om zo zijn eigen wereld en privacy te kunnen vormen.

En als wij het met elkaar eens zijn over deze rechten, dan kunnen we verder praten over de mogelijkheden

van deze mensenkinderen om hen deze rechten te laten uitoefenen. Een christelijke sociaal pedagogische dienst is geen garantie voor verantwoorde dienstverlening. Maar in samenwerking met ouderverenigingen kan men wel een denkproces op gang brengen en in stand houden waardoor zinvolle zorgverlening een beslissende plaats kan innemen in het zorgbeleid.

8. Tot slot.

Er is een verband tussen levensbeschouwing en zorg. Dit verband steunt op de vooronderstelling dat ook gehandicapte mensen volwaardige burgers zijn van onze samenleving. De christelijke levensbeschouwing stelt daarboven dat gehandicapte mensen ook volwaardige burgers zijn van het koninkrijk Gods en deswege recht hebben op bescherming en recht hebben op ontplooiing van hun mogelijkheden. Van hieruit pleiten we dan ook voor voldoende middelen om deze volwaardigheid gestalte te geven.

Impressies uit Benidorm (8)

De vorige impressie ging over de levenskunst, die oude tot zeer oude mensen hier aan de dag leggen. Je zou kunnen zeggen, dat het een pleidooi was om zo lang mogelijk initiatieven te blijven nemen en zelfstandig te blijven functioneren. Ik denk dat het zeker zo is, maar we stoten hier meer malen ook op andere dingen, waarvan we kunnen leren.

Het gaat dikwijls mis wanneer mensen de balans niet in de gaten houden en zo krampachtig zelfstandig willen blijven dat ze helpende handen van zich afduwen of ternauwernood toelaten. Ik denk aan het verhaal dat ik eens hoorde over een Christusbeeld. De handen waren er tijdens oorlogsgeweld afgeschoten. Iemand had er onder geschreven: Nu heb ik alleen nog úw handen.

Dat wekt ons dus op om in Zijn Geest handelend, helpend bezig te zijn.

Maar is er ook niet een keerzijde aan dit verhaal? Als de tijd komt dat het niet meer zo gemakkelijk gaat, als je de leeftijd krijgt dat je het niet meer zonodig allemaal zelf hoeft te doen, herkennen we helpende handen van mensen dan wel als Gods handen? Maken we dan soms niet zelf de Heer ont-hand?

Het is zo moeilijk om te aanvaarden, dat je langzamerhand de rol van de immer helpende moet opgeven. Als je soms het gevoel krijgt, dat je kinderen je gaan betuttelen.

„We hebben acht kinderen en die hebben besloten dat we niet meer zelfstandig met auto en caravan hierheen mogen rijden. Nu brengt één van hen ons”, vertelt iemand van om en nabij de tachtig wat verontschuldiging lachend. „Je hebt soms zelf niks meer in te brengen. We hebben het toch altijd gedaan? De kinderen doen het graag, zeggen ze, en ze blijven meestal ook nog een paar dagen om van de zon te genieten, en dat troost ons dan weer...”

Je voelt de tweestrijd in zo'n verhaal. Dat kinderen de ouders moeten helpen! Het was toch altijd andersom?

Hulp vragen aan God gaat ons meestal gemakkelijk af. We vragen Hem in ons gebed om hulp en kracht, maar hulp vragen die Hij doorgaans zo geeft dat mensen Zijn voertuig zijn – dat gaat ons veel moeilijker af. Je zou je hoofd eens kunnen stoten.

Om dan later te klagen: niemand keek naar mij om. Stootte men soms op die gebalde vuist?

We willen best voertuig zijn in Gods hand om anderen te helpen, maar als Gods helpende hand op ons afkomt in de vorm van menselijke hulp, duwen we die nijdig van ons af. We hebben

het toch altijd zelf gekund?

Wat zou eigenlijk het moeilijkst zijn in het leven: hulp geven of hulp ontvangen?

Ik voor mij weet het antwoord wel en hoop de balans te kunnen vinden voor nu en later. Zelfstandig blijven – niet met gebalde vuist, maar met open handen.

Alfaz del Pi, januari 1993
Gerda Smelik-Laning

Kalender

van de Ned. Geref. bijeenkomsten van meer dan plaatselijk belang.

Opgave: tel. 05130-20476.

24 april Jaarvergadering persvereniging Opbouw; spreker: drs. A. van der Dussen

15 mei Uiterste datum voor inzending van stukken bestemd voor de Landelijke Vergadering 1994 bij de Voorbereidingscommissie te Apeldoorn (J.M. Wentink, Kam. Onnesstr. 5, 7316 LM Apeldoorn)

1994

12 mrt. Landelijke Vergadering Apeldoorn

D. Holwerda, Zuidhorn

Is de getrouwde man verdeeld?

„Maar hij die getrouwd is, wijdt zijn zorgen aan aardse zaken, hoe hij zijn vrouw zal behagen, en hij is verdeeld”. 1 Cor. 7, 33, 34a

Discrimineert Paulus?

Een merkwaardige toevoeging, dat slotzinnetje „en hij is verdeeld”. Het wekt bevreemding.

Allereerst omdat het voorafgaande niets in die richting doet vermoeden. Paulus had enkel gezegd: „hij heeft zijn aandacht bij zijn vrouw”, niét: „hij heeft naast aandacht voor den Heer ook nog aandacht voor zijn vrouw”. Had hij dát gezegd, dan zou dit slotzinnetje op een korte noemer hebben gebracht wat de apostel zojuist had gesteld; dan zou het „en (zo) is hij verdeeld” als een logische conclusie hebben geklonken. Nu doet het dat niet.

In de tweede plaats is dit zinnetje vreemd, omdat het straks bij de gehuwde vrouw geen pendant krijgt. Dáár heet het (v. 34 slot): „Maar zij die getrouwd is, wijdt haar zorgen aan aardse zaken, hoe zij haar man zal behagen”. Geen woord over haar gespletenheid.

We zijn dan ook geneigd te vragen: Zijn alleen gehuwde mannen in Paulus' ogen verdeeld, maar gehuwde vrouwen niét?

Nog meer vragen

Er zijn overigens nog een paar punten die vragen oproepen. Om te beginnen: de op het eerste gezicht wat overtolige toevoeging 'de maagd' na 'de ongehuwde vrouw' in v. 34. (De NBG-vertalers hebben – minder gelukkig – i.p.v. te vertalen 'de maagd' gekozen voor de weergave 'de jongedochter'; en i.p.v. 'de ongehuwde vrouw' voor 'zij die geen man meer heeft'.) Een maagd behoort toch ook tot de categorie 'ongehuwde vrouwen'? Waarom wordt ze dan nog eens apart genoemd?

Men heeft wel gezegd: ja, maar de maagd is iemand die nooit getrouwd is geweest. Met 'de ongehuwde vrouw' zal de vrouw bedoeld zijn die haar man heeft verloren. Toch vraagt men zich af, waarom Paulus dan niet het woord 'weduwe' heeft gebruikt. (Vgl. 1 Tim. 5, 5.)

In de tweede plaats is opmerkelijk het enkelvoud: „(de ongehuwde vrouw en de maagd) wijdt haar zorg ...”. Zou die werkwoordsvorm *voorop* hebben gestaan, dan zou dit enkelvoud niet zo opvallend zijn geweest. Het zou dan door Paulus zijn neergeschreven met het eerstvolgende onderwerp, 'de ongehuwde vrouw' (enkelvoud) in gedachten, waar hij dan in tweeder instantie nog een tweede onderwerp ('de maagd') aan zou hebben toegevoegd. Dit verschijnsel doet zich veel vaker voor. Maar nu hij ná het noemen van beide onderwerpen ('de ongehuwde vrouw' en 'de maagd') toch het

enkelvoud bezigt, steigeren we daar even tegen.

Tekstcritiek

Kijken we nu naar de grondtekst, dan blijken de handschriften hier verdeeld. (Ik moet hier – ook met het oog op een later nog te schrijven artikel, dat de kwestie van 'de vrouw in het ambt' raakt – wel even ingaan op enkele 'vaktechnische' zaken. Wie hierin niet is geïnteresseerd mag dit gedeelte, wat mij betreft, overslaan.)

Het Griekse Nieuwe Testament of gedeelten daarvan zijn ons overgeleverd in handschriften en papyri ten getale van ongeveer 5000. Nu worden er in een tekst, als men die *met de hand* overschrijft, onherroepelijk fouten gemaakt. De genoemde handschriften en papyri verschillen onderling dan ook op tal van plaatsen. (Gelukkig zijn de meeste verschillen niet echt belangrijk.) Voor een uitgeverscommissie als die van de United Bible Societies, die enkele jaren geleden een nieuwe uitgave van de Griekse tekst van het NT verzorgde, wordt het in zulke gevallen kiezen.

Nu heeft men in de eerste plaats op grond van veel minutieus onderzoek een aantal tekst-typen menen te kunnen vaststellen. Elk daarvan heeft, om zo te zeggen, een hoger of lager *waarderingscijfer* toegekend gekregen. Een complicatie is, dat een bepaald handschrift vaak niet consequent een bepaald teksttype vertoont. Meermalen werden bij het overschrijven van een tekst nog andere handschriften vergeleken, aan de hand waarvan verbeteringen (ev. verslechteringen!) in de over te schrijven tekst werden aangebracht. Dan krijgt men een mengtekst.

Het maken van een verantwoorde keuze uit de op een bepaalde plaats overgeleverde lezingen is dan ook geen eenvoudige zaak. Twee soorten overwegingen laat men daarbij gelden:

1) *uitwendige*. Men vraagt zich af: door wat voor handschriften is een bepaalde lezing vertegenwoordigd? Zijn die oud of jong? Volgen ze doorgaans het teksttype dat de tekst meestal gaaf pleegt te bewaren, of het teksttype waarin aan de tekst nogal eens lijkt te zijn gedokterd?

2) *inwendige*. Men gaat na: is er een reden te bedenken waarom lezing a in lezing b gewijzigd zou zijn, terwijl omgekeerd lezing a niet uit lezing b lijkt te kunnen zijn ontstaan? Welke lezing is de kortste? (Overschrijvers hebben nl. nogal eens de neiging verklarende of aanvullende toevoegingen te maken.) Strijdt een bepaalde lezing met het taaleigen van den auteur dien

we hier voor ons hebben?

Door alle gegevens van deze aard – waarvan ik nu maar enkele van de voornaamste noemde – tegen elkaar af te wegen kan men op veel plaatsen met een grotere of geringere mate van waarschijnlijkheid concluderen: lezing x verdient de voorkeur.

Verantwoording

Nu heeft namens genoemde commissie Bruce M. Metzger, één van de leden ervan, verantwoording afgelegd van de door haar gedane keuze, en wel speciaal voor die gevallen waar de zaak moeilijk lag. Dat gebeurde in een werk, getiteld *A Textual Commentary on the Greek New Testament*. Het verscheen in 1971.

Die verantwoording is – begrijpelijkerwijze – beknopt gehouden. (Men zou af en toe wel eens nadere vragen willen stellen.) Toch geeft ze een duidelijk beeld van de pro's en contra's die de commissie heeft gewogen.

Uiteraard is een werk als dit geen dagelijkse lectuur voor predikanten, laat staan voor de doorsnee-bijbellezers. Het is vooral voor mensen als ondergetekende, die een leven lang hun specialisme maken van Griekse palaeografie, tekstgeschiedenis en tekstcritiek. In de nu vierenvertig jaar dat ik uitgaven van Griekse teksten uit andere sectoren van de graeciteit voorbereid, kijk ik natuurlijk graag eens even in de keuken van de burens.

Nu kan men al aanstonds over de grondvragen met deze commissie van mening verschillen. Hebben zij de verschillende teksttypen juist afgebakend? En vooral: is hun waardering voor de diverse teksttypen juist? Met name op hun nogal denigrerende bejegening van de z.g. byzantijnse tekst is ernstige kritiek uitgebracht.¹

Deze vragen nu even daargelaten, moet ik wél zeggen: een van de sympathie trekken aan dit verslag van Metzger is, dat hij niet schroomt de onzekerheid van de commissie t.a.v. bepaalde beslissingen openlijk te erkennen. Ook het gebrek aan eenstemmigheid binnen de commissie komt tal van keren onverbloemd naar voren.

Theorie en praktijk

Ook als men de door de commissie gehanteerde innerlijke en uiterlijke criteria in grote lijnen als juist erkent, zal men toch bij *de toepassing* van deze criteria niet altijd tot dezelfde conclusie komen als deze commissie. Voor een deel zal dat het gevolg zijn van het feit dat voor den één een bepaald argument in een bepaalde context zwaarder weegt dan voor den

ander. Voor een deel ook van het feit dat men argumenten – en dan *met name interne argumenten* – aandraagt die de commissie wellicht niet onder de aandacht zijn gekomen.

Nu, doordat deze commissie niet alleen (in de z.g. *apparatus criticus*) ons alle relevante tekstcritische gegevens aanreikt, maar ons ook haar beoordeling daarvan geargumenteerde voorlegt, krijgen wij alle gelegenheid de tekstcritische vragen die zich bij de bestudering van het NT voordoen, zelf te heroverwegen, en eventueel tot een andere keuze te komen.

Een moeilijke keus

Dit ter algemene oriëntatie. Nu naar de onderhavige tekst.

Om te beginnen markeert de commissie in haar uitgave de door haar afgedrukte tekst met een D, d.w.z. „dat er een heel hoge graad van twijfel bestaat betreffende de lezing die men voor de tekst gekozen heeft”². Metzger informeert ons nader als volgt: „Na overweging van de menigvuldigheid van variëteit lezingen en de onzekerheid van uitleg besliste de commissie, dat de minst onbevredigende lezing is ...”. Let wel: niet 'de meest bevredigende', maar 'de minst onbevredigende'. De commissie is zich bewust geweest met een heel moeilijk tekstcritisch probleem te maken te hebben, en heeft haar uiteindelijke beslissing voor beter gegeven.

De andere lezing

Wat is hier aan de hand? In grote trekken – enkele kleinere verschillen laat ik maar terzijde – het volgende. Een deel van de handschriften heeft in v. 34 de bepaling 'de ongehuwde' – en de vorm van het lidwoord geeft aan, dat het hier over een vrouwspersoon gaat – niet als bepaling bij 'de vrouw' geplaatst, maar bij 'de maagd'. Hier luidt na 'is verdeeld' de tekst als volgt: „en de vrouw en de maagd de ongehuwde wijdt haar zorg aan ...”.

Een andere oplossing

Nu wil het mij voorkomen, dat deze andere lezing een veel betere zin oplevert en ons van de boven gesignaleerde problemen, die de door de commissie gekozen lezing oproept, afhelpt, *mits men de gangbare interpunctie wijzigt*. Ik zou nl. de eerste woorden van v. 34 ('en is verdeeld') niet – zoals dat gewoonlijk gebeurt – bij v. 33 willen trekken, maar bij v. 34. Na de laatste woorden van v. 33 („hoe hij zijn vrouw zal behagen”) zet ik dus een punt. En dan volgt: „En verdeeld is – d.w.z. onderling verdeeld zijn³ – ook de vrouw en de maagd”. En dan komt na een dubbele punt de uitwer-

king van deze tweedeling: „de ongehuwde wijdt haar zorgen aan de dingen van den Heer, om heilig te zijn naar lichaam en ziel; maar de gehuwde wijdt haar zorgen aan de dingen van de wereld, hoe zij haar man zal behagen”.

Het 'is verdeeld' slaat dus niet op den gehuwden man uit v. 33, wiens leven – zoals ons tot dusver in de vertalingen werd gesuggereerd – een zekere gespletenheid zou vertonen. Nee, het slaat op de *tweedeling die er* – precies als in de mannenwereld – ook in de vrouwenwereld te zien valt tussen de gehuwde en de ongehuwde.

Daarmee is

- a) van discriminatie van den gehuwden man tegenover de gehuwde vrouw bij Paulus geen sprake;
- b) het probleem van de toevoeging 'en de maagd' na 'de ongehuwde vrouw' van de baan;
- c) een tekst gewonnen waarbij 'de vrouw' en 'de maagd' in omgekeerde volgorde weer worden opgenomen door 'de ongehuwde' (= de maagd) en 'de gehuwde' (= de vrouw). M.a.w. we krijgen nu de stijlfiguur die men 'chiasme' noemt (= kruisstelling); een figuur waarvan deze apostel – zoals we al eerder lieten zien – graag gebruik maakt.

De oorzaak van de fout

Hoe is het nu mogelijk, dat in een aanzienlijk deel van de handschriften de woorden 'de ongehuwde' zijn verhuisd naar een andere plaats, waar ze niet thuishoren?

Daar kunnen we alleen maar naar gissen. Wij moeten goed beseffen, dat de *geschiedenis van een tekst* door ons gereconstrueerd moet worden op grond van uiteindelijk toch vaak maar *schaarse* gegevens. Tal van schakels tussen het origineel en de ons bewaarde tekstgetuigen zijn verloren gegaan. *Weten* doen we vrijwel nooit, hoe een bepaald 'stuivertje' nu precies door de geschiedenis is gerold⁴. Het beste dat wij kunnen bereiken, is een enigszins *plausibele* verklaring.

Wel, ik voor mij heb het *vermoeden*, dat een *oorspronkelijk gebrek aan interpunctie* hier – zoals zo vaak⁵ – misverstand heeft gewekt. Is men dan eenmaal na v. 33 („hij piekert, hoe hij het zijn vrouw naar de zin zal maken”) gaan doorlezen: 'en hij is verdeeld', dan blijft men in de volgende zin met een ongerijmd aandoende woordorde zitten: „En de vrouw en de maagd de ongehuwde piekert ...”. Dan denkt men al gauw: aan 'de maagd' toe te voegen 'de ongehuwde' geeft geen zin, want de maagd is per definitie ongehuwd; dat 'de ongehuwde' zal dus wel bij 'de vrouw' horen.

De handschriftelijke steun

Over de handschriften die de door ons gekozen lezing steunen, zal ik niet in bijzonderheden treden. Vermeld zij alleen, dat de steun ditmaal voornamelijk van de 'Westerse' kant komt – zo o.a. van de handschriften DFG, die naast de Griekse tekst een Latijnse vertaling bevatten, alsmede van een aantal Latijnse kerkvaders, onder wie Ambrosiaster (± 375) – alsook van de Byzantijnse getuigen (de z.g. meerderheidstekst) en de peshitta (een syrische vertaling).

Curieus is, dat een zeer oude papyrus (p46 uit de tweede eeuw), die een zeer hoog aanzien geniet, hier de woorden 'de ongehuwde' op beide plaatsen heeft, dus zowel bij 'de vrouw' als bij 'de maagd'. Dat zou kunnen wijzen op vermenging van twee lezingen, die elk teruggaan op een verschillende traditie. Maar er is nog een andere mogelijkheid. Deze papyrus zou – direct of indirect – kunnen teruggaan op dat handschrift waarin oorspronkelijk de bovengenoemde wijziging van de woordorde werd aangebracht. De overschrijver heeft dan wél opgemerkt, dat bij 'de vrouw' de woorden 'de ongehuwde' waren tussengevoegd, maar het is hem ontgaan, dat de woorden 'de ongehuwde' na 'de maagd' dienden te worden weggelaten. (Men moet nl. weten, dat het 'schrappen' van woorden oudtijds vaak niet geschiedde door middel van een doorhaling, maar door er puntjes onder te zetten. Zulke puntjes nu konden door een overschrijver heel gemakkelijk over het hoofd worden gezien.)

Welke van de twee vermoedens ook juist moge zijn, in elk geval blijkt, dat de foutieve lezing – welke van de twee men dat ook acht te wezen – al heel oud is. En dat ervaart men in de tekstgeschiedenis maar al te dikwijls: dat juist ernstige fouten vaak al héél vroeg zijn ontstaan⁶.

Uit- en inwendig getuigenis

Ook hier weer zien we m.i. bevestigd wat een lange omgang met dit soort problemen ons heeft geleerd: het uitwendig getuigenis kan niet de doorslag geven. Bij herhaling blijkt, dat ook het generaal genomen allerbeste handschrift op een bepaalde plaats toch goed fout kan zitten. En dat een handschrift dat je om de vele fouten die het doorgaans maakt of om de vrijheden die het zich nogal eens veroorlooft, gewoon bent met argwaan te raadplegen, toch op een bepaalde plaats de goede lezing soms als enige getuige heeft bewaard. Meer en meer kom ik dan ook tot de overtuiging, dat

inwendige argumenten de doorslag dienen te geven.

Noten

1 Zie J. van Bruggen, *De tekst van het Nieuwe Testament* (Kamper Bijdragen XVI), Groningen 1976. Harry A. Sturz, *The Byzantine Text-Type and New Testament Textual Criticism*, Nashville/Camden/New York 1984.

2 Zo Metzger, a.w. XXVIII.

3 Als van een *persoon* gezegd wordt – zoals hier resp. van 'de vrouw' en van 'de maagd' – dat hij (zij) *verdeeld is*, dan betekent dat niet altijd, dat er *in* hem (haar) een breuk ligt, maar ook wel, dat er *tussen* hem (haar) en een *ander* een breuk ligt; zie Lc. 12, 52, waar een samenstelling (diamerizoo) van het in onze tekst gebezigde werkwoord (merizoo) is gebruikt. In de paralleltekst, Mt. 10, 35, geldt hetzelfde voor het synonieme 'dichazoo' (eig. 'in tweeën splijten').

4 Er zijn gevallen waarin we een afschrijver op heterdaad op een fout kunnen betrappen, en die fout ook kunnen verklaren. Zo heeft in een Aristophanes-handschrift (Mg), dat op de Ambrosiana in Milaan ligt, een scriba zich op een dwaalspoor laten brengen door de lay-out van de bladzijde van het handschrift dat hij copieerde, t.w. een handschrift uit Modena (E). Het gevolg was, dat hij een stuk scholia-tekst oversloeg. (Wien het interesseert kan het natrekken aan de hand van de foto's van de desbetreffende bladzijden uit E en Mg, die ik voor in mijn uitgave (*Scholia in Aristophanem* II 3), Groningen 1991, heb laten opnemen.)

5 Zie mijn artikelenreeks 'Punten en komma's', *Opbouw* jrg. 34, blzz. 13, 27, 52, 70.

6 Het ziet er naar uit, dat reeds Aristoteles (384-322 v. Chr.) te maken kreeg met een fout in een tekst van Heraclitus, die zijn werk ± 490 v. Chr. had geschreven; zie mijn *Sprünge in die Tiefen Heraklits*, Groningen 1978, S. 38/39 met daarbij de noten 24 en 25 (S. 55).

Wilna Smienk-van 't Hul, Haaksbergen

Van huis uit

Gedenk dan uw Schepper....

Toen ik dertien jaar werd viel mij een bijzondere eer te beurt.

Als kleindochter naar mijn oma Wilhelmina vernoemd zou ik een speciaal verjaardagscadeau krijgen. Enkele jaren daarvoor had mijn nichtje Willie hetzelfde gehad.

Verder werd er nogal geheimzinnig gedaan dus ik keek met spanning naar mijn verjaardag uit. Ik stelde me er heel wat van voor.

Uit school meteen naar opa en oma. Die overhandigden mij plechtig een klein plat pakje. Tot mijn grote teleurstelling zat er een bruine zakbijbel-met-oude-berijming in.

Voorin had opa een tekst geschreven. In zijn drieëntachtigjarige beverige handschrift stond er met enkele spelfouten: „Gedenk dan uw schepper in uw jongelingsjaren voordat de kwade dagen komen en de jaren naderen waarvan gij zegt: ik heb daarin geen behagen”.

Het zei me allemaal weinig en met moeite bedankte ik mijn grootouders. Mijn ouders vonden het een prachtig cadeau en voorspelden me dat ik er 'nog veel aan zou hebben in de toekomst'. Later zou ik dit alles wel op waarde schatten.

Het heeft jaren geduurd voordat ik dit inderdaad deed. Dat kwam toen ik volwassen begon te worden en met ontroering keek naar mijn opa's handschrift. Toen ik zestien was is hij overleden.

Ik heb zelfs achter in dat, inmiddels uit elkaar vallende bijbeltje, een datum gezet waarachter staat: voor het eerst echt in gelezen!

Tegenwoordig bewaar ik het zuinig al gebruik in inmiddels een modernere

versie. Mijn eigen kinderen hebben nu bijna de leeftijd die ik toen had.

Waarom kreeg ik dat bijbeltje toen ik dertien werd vraag ik me wel eens af. Was dat het begin van de jaren des onderscheids? En de kwade dagen, wat een lugubere woorden.

Als kind begreep ik er alleen maar uit dat het leven kwaad zou worden als je volwassen werd.

Nu zie ik de kwade jaren om mij heen. Volwassen mensen die met het geloof zijn opgevoed en er niets meer van willen weten omdat ze alles nu 'beter' weten. En andere volwassenen die er niet mee zijn opgegroeid en zeggen: geloven is iets voor zwakkelingen, wie stelt zich nu afhankelijk van een God op. Geloven als volwassene is veel minder vanzelfsprekend dan als kind. Mijn dochter had een nachtmerrie. De volgende dag zei ze tegen mij: „en toen heeft Jezus mij een hele fijne droom gegeven want hij vond het zo zielig voor mij”.

Ik zie mijn opa nog voor me in die kleine kamer. Altijd gezeten achter de tafel met het wollen kleed. Hij was een bedaarde, trage man die weinig zei. Hij schildte elke dag de aardappelen vliedun en draaide gehaktballetjes voor de soep, vijf minuten per balletje. Hij was van de jaren tachtig van de vorige eeuw. Toen hij op zijn televisie astronauten op de maan zag was zijn enige reactie: dat kan niet, dat is een trucopname.

Tot zijn dood heeft hij het niet geloofd. Maar in God geloofde hij wel. Net zoals zijn vader en later mijn vader en nu ik en straks mijn kinderen. God gedenken als je klein bent en als je groot wordt. Tegen mijn dochttertje heb ik gezegd: wat fijn voor je dat de Here Jezus zo goed voor je zorgt.

Een weekendje uit met club of vereniging???

neem dan eens de tent mee.
Compleet ingerichte groeps-
accommodatie aanwezig.
Voor meer informatie:

Recreatiecentrum „Ackersate”

Harremaatweg 26
3781 NJ Voorthuizen – Tel. 03429-1274.

Te Huur

Voor de **zomervakantie** ons
6-pers. appartement in het **Tiroler dorp AXAMS**, voorzien van
een verwarmd zwembad, sauna,
stube en was- en droogmachines.

Voor inlichtingen tel. 01862-2596.

FINANCIËLE ADOPTIE

Miljoenen kinderen in de
Derde Wereld leven dagelijks
in een onbeschrijfelijke nood.
Eén pennestreek en u brengt
verandering in een kinderleven.
Voor f 37,50 of f 40,— per
maand zorgt u voor voedsel,
kleding, christelijk onderwijs
en medische zorg.

Meld u aan als sponsor!

Postbus 560
4200 AN Gorinchem
Telefoon 01830-24288
Postbank 30.20.900
ABN-AMRO 50.98.11.566

**WOORD
& DAAD**

H. Algra, Den Helder

Doopdienst

Zondagmiddag. De doop zal worden bediend aan een kind uit de gemeente. Voor in de kerk zitten de doopouders. Oma houdt haar kleindochter op de arm.

De kerkeraad komt binnen en de dienst begint. De baby laat af en toe luidkeels van zich horen. De dominee kondigt aan dat hij het formulier om de doop aan de kinderen te bedienen zal gaan lezen. Achter ons zucht een jongen van een jaar of 10: „Alwéér!”

Het formulier wordt gelezen, dan beantwoorden de ouders de doopvragen. Daarna wordt hun dochter gedoopt. Er wordt gedankt voor de doopbediening en daarna begint de predikant aan het lezen van de tekst voor de catechismuspreek.

Na afloop van de dienst zegt onze dochter: „Het was helemaal geen feest in de kerk”. We vragen haar, hoe ze daar bij komt. „Nou, als er bij ons in de kerk een kindje gedoopt wordt, merk je dat veel meer en de kinderen mogen ook naar voren komen en je kunt de vader en moeder een hand geven. Het was alleen maar dopen en opeens was het voorbij. Onze reactie is: „Dat zijn ze in deze kerk niet zo gewend, maar daarom kan het toch nog wel feest zijn? En misschien komt het ook wel omdat je in onze eigen kerk de mensen kent, dan ben je samen blij en in deze kerk kende je verder niemand”. „Dat is wel zo”, is haar antwoord, „maar alles stond precies zo in het boekje, de dominee las alles gewoon op. Moet dat in deze kerk zo? Hij zei ook geen enkele keer iets uit zichzelf tegen de vader en de moeder, ook niet in de preek, het was net of hij ze niet eens kende...”

Wat maakt dat een meisje van 12 jaar zo reageert op een kerkdienst? Komt dat omdat ze in de eigen gemeente andere gewoonten heeft leren kennen? Is een kerkdienst met onbekende mensen alleen al om die reden minder vertrouwd en dus minder plezierig? Of geeft ze in haar reactie iets weer van het verlangen van veel jongeren: het verlangen naar een gemeenschap waar je persoonlijk aan wordt gesproken?

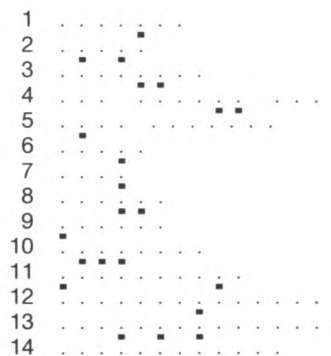
Puzzelhoekje

In Nederland hebben we feestdagen die elk jaar worden gevierd. In april bv. Pasen waarin we herdenken dat Jezus is gekruisigd, gestorven, begraven en opgestaan is. Dan in mei/juni hemelvaartsdag en Pinksteren (de uitstorting van de Heilige Geest). Tot slot in december kerst, waarin we de geboorte van Jezus herdenken.

Ook de Israëlieten hebben hun jaarlijkse feestdagen die veelal bedoeld zijn om te herinneren aan de grote daden die God heeft gedaan. Ik wil het over een paar feesten gaan hebben. Het eerste feest wat wordt gevierd is Pesach, Pascha of Paasfeest. Dit feest heeft twee betekenissen. Als eerste een offerfeest voor de eerstelingen van de kudde en het land en ten tweede een herinnering aan de uittocht uit Egypte.

Pesach betekent overspringen of een paar kanten opspringen. Als jullie wel eens een lammetje hebben gezien in de wei snap je het alle kanten opspringen. In het geval van de uittocht uit Egypte was het dat de huizen, waar bloed aan de deurposten was, overgeslagen of overgesprongen werden. Nu de puzzel: Op de plaatsen die onderstreept zijn komen als de juiste antwoorden zijn gevonden een andere naam voor dit feest te staan. De stippen geven het aantal letters aan die het antwoord heeft. Succes.

1. Wat voor arbeid mocht men niet verrichten? (Leviticus 23)
2. Hoeveel dagen moesten er vuuroffers worden gebracht (Leviticus 23)
3. Bij wie moesten de eerstelingsgarven worden gebracht? (Leviticus 23)
4. Hoeveel wijn moest bij het plengoffer (Leviticus 23)
5. Wat voor struik zag Mozes branden? Exodus 3
6. Hoe heette zijn broer die mee ging naar Egypte? Exodus 4
7. Hoeveel plagen waren er? Exodus 7-12
8. Wat was de derde plaag? Exodus 8
9. Wat was de zevende plaag? Exodus 9
10. Wat mocht niet worden aangetroffen in de huizen? Exodus 12:15
11. Aan welke beide zijden moesten ze het bloed strijken? Exodus 12:7
12. Wie werden er van mens en dier gedood? Exodus 12:12
13. Hoeveel jaar hebben de Israëlieten in Egypte gewoond? Exodus 12:40
14. Hoe laat sloeg de Here de Egyptenaren? Exodus 12:29

G. Wijkhuizen-van Vuuren

De oplossing van de vorige keer was:
1b, 2a, 3b, 4c, 5a, 6c, 7b, 8a

Weet u waar uw vrienden zijn?

Protestants christelijke vereniging van
ouders, familie en vrienden van
mensen met een verstandelijke handicap

Maliebaan 71L,
3508 AG UTRECHT.

030 - 36 37 38

P.J. van Kampen, Eck en Wiel

Mij geschiede naar Uw woord

5. Maria, 'de Heilige Maagd'

*Bestudeer deze maagd in haar gedrag,
bestudeer haar in haar eerbare terughou-
dendheid,
bestudeer haar in haar geheimzinning we-
zen!
Mochten alle vrouwen dit ideaal van zuiver-
heid
voor ogen houden en leren navolgen.*

Ambrosius,
Lucas Commentaar 1.8, 12.¹

*Gij alleen en Uw Moeder,
Gij zijt veel schoner dan alles;
geen vlek is in U, Heer,
en geen onvolmaaktheid in Uw Moeder.*

Ephrem de Syriër,
Nisibeenische Hymnen 27²

Een bedenkelijke tendens

Tot nu toe hebben we het gehad over de verering van Maria om een drietal redenen. De beklemtoning van Maria's rol liet zien dat Jezus echt mens was geworden. Dat is een reden die voor ons als Gereformeerden herkenbaar is, die we stellig delen.

De tweede reden was een al veel discutabeler vergelijking van Maria met Eva, die beiden 'maagd' werden genoemd, maar wat een verschil tussen beiden! Uit de ene, Eva, komt alle onheil van de mensheid voort, uit de Andere, Maria, alle heil!

Een derde motief om Maria te vereren kwam de vorige keer aan de orde: Maria was zelf ook op wonderbaarlijke wijze geboren! De geboorte van Maria was als zodanig ook een wonder. Maar dan zijn we inmiddels op volstrekt apocrief terrein! In de hele Bijbel komen we er geen gram argument voor tegen!

Zo zien we mettertijd een wending naar een argumentatie die op volstrekt buiten-bijbelse gronden berust. Het eerste motief is volop bijbels, het tweede is 'gemengd' en het derde berust, bijbels gezien, op helemaal niets! Het lijkt me symptomatisch voor de hele ontwikkeling van de Mariologie: hoe verder we in de tijd komen, hoe onherkenbaarder wordt 'de Bijbelse Maria'. En in een onbewaakt moment heb ik me wel eens afgevraagd: hoe zou Maria zelf dit nu vinden? Want ik kan me, eerlijk gezegd, niet voorstellen dat 'de echte Maria' erg geniet van deze torenhoge pretenties die mensen te harer gunste hebben gemaakt...

Heel oud, maar niet van het begin

Deze keer gaat het over Maria die altijd Maagd gebleven is en over een aantal zaken die daarmee samenhangen. In talloze boeken, gedichten, legenden en liederen heet Maria niet 'de Moeder des Heren', maar 'de Hei-

lige Maagd'. Het accent wordt daarmee niet gelegd op haar relatie tot haar Zoon, maar op haar eigen wezen. Zij is, om wie ze in zichzelf is, verering waard! En dan wordt het accent gelegd op een element dat in de Bijbel niet zo duidelijk geleerd wordt, om het erg voorzichtig te zeggen. Intussen zal ons echter duidelijk zijn, als dat al niet op voorhand duidelijk was, dat ook hier alles met alles samenhangt. Na het Concilie van Efeze, (vijfde eeuw) waar de Marialeer door het werk van Oosterse theologen het eerst enig profiel krijgt, komen de volgende thema's al binnen bereik: Maria's Onbevleete Ontvangenis, haar eigen zondeloosheid, haar algemene voorspraak voor mensen en haar ten-hemel-opneming. De kerk van Rome heeft van dat laatste 'feit' pas in 1950 een officieel geproclameerd dogma gemaakt, maar in het Oosten werd al tijdens de regering van keizer Mauricius (582-602) een feestdag hiervoor op de Byzantijnse kalender vastgesteld. In het Oosten zijn er echter na de negende eeuw nooit meer grote concilies gehouden; in de kerkleer van het Oosten heeft de Maria-verering daarom minder een plaats gekregen dan in die van de Kerk van Rome. „Een aanleiding om deze motieven in dogmatische definities scherp te formuleren, heeft men in het Oosten nooit gevonden.”

Al wijs ik u op de grote ouderdom van de Maria devotie (Ik zou wel wensen dat dat anders was!) ik merk op dat die verering er niet vanaf het begin van de Kerkgeschiedenis is. Inderdaad, de ook onder ons zeer gewaardeerde kerkvader Athanasius (295-373) heeft al zeer geijverd voor een aanvaarding van Maria als 'Altijd Maagd'. In zijn verdediging van Maria's maagdelijkheid *post partum*, na Christus geboorte, schuilt herkenbaar al een belangrijk element voor z'n vurig bepleiten van de maagdelijke levensstaat voor de echte Godsminnaars, zoals de kluizenaars en de religieuzen³. Inderdaad, Johannes Chrysostomos (344-404) en Gregorius van Nyssa (c. 335-394), beiden aanzienlijke leiders in de Kerk van het Oosten, spreken zich uit over Maria's maagdelijkheid tijdens en na de geboorte van de Here Jezus. Vooral de eerste „ging zich hierin te buiten”, naar de mening van tijdgenoten.

Aan de andere kant vonden de meeste theologen in het spoor van Origenes, dat ook Maria haar echt-menselijke zwakheden had. Zo sprak Basilius de Grote over „het zwaard dat door Maria's ziel ging” (Lukas 2:35) als „het ongelof dat haar overviel, toen haar Zoon werd gekruisigd.”³ Ook de al genoemde Chrysostomos vond dat

Maria zich bij de bruiloft in Kana wel een beetje te 'manipulatief' naar haar Zoon toe had gedragen; ze had daarom de in de Schrift opgetekende terechtwijzing van haar Zoon wel verdiend. Al liet de kerkvader Ambrosius (c. 340-397), die ook Augustinus heeft gedoopt, zich zeer lovend over Maria's eerbaarheid uit, zoals ik bovenaan dit artikel citeerde, we treffen geen suggestie van zondeloosheid. Dat komt pas later, in het werk van de eveneens genoemde Efraïm de Syrier. Er is dus op dit punt nog allerm minst eenstemmigheid, in die vierde en vijfde eeuw.

Maar dat werd al spoedig anders, op al aangegeven dubieuze gronden. Ik citeer uit een Roomskatholiek boek, dat op dit punt 'onverdacht' zal zijn: „Pas in de 6e eeuw worden in het Oosten algemeen enkele Mariafeesten gevierd en breekt de devotie door in liturgische lofprijzingen en afbeeldingen.” Die devotie blijkt het eerst echt goed in de grote stad Constantinopel/ Byzantium te zijn ontstaan. „Vanuit het Oosten heeft de Maria-verering zich langzamerhand in het Westen verbreid; te Rome pas in de 7e eeuw.” De geleerde katholieke schrijver: „De eerste ontwikkeling van de Maria-verering is zo moeilijk na te gaan, omdat zij niet alleen steunde op het verdiept dogmatisch inzicht, dat in de tijd der grote concilies werd gewonnen, maar voor een groot gedeelte moet worden toegeschreven aan de invloed der apocriefe verhalen, waarvan de kern wellicht terug te brengen is tot de tweede eeuw. Reeds uit de graagte waarmee de Maria-cultus geaccepteerd werd, toen deze van bovenaf bevorderd werd, blijkt dat deze verering niet alleen een 'geleerde' aangelegenheid van theologen was, maar onmiddellijk aansloot op een 'populaire', zij het weinig geregelde devotie. Juist de oude Maria-feesten en de iconografie betreffende de Moeder Gods () kunnen niet verklaard worden uit een verering, welke uitsluitend op theologische gronden zou berusten. Al is het niet mogelijk deze invloed nauwkeurig te omschrijven, het is duidelijk dat de zucht tot concretisering van het heilige, welke als in alle populaire duiding van het heilige de apocrypha deed ontstaan, bij de ontwikkeling van de Maria-verering een belangrijke rol heeft gespeeld.”⁴

Een overheersende rol

Door deze hele ontwikkeling is, in zowel de Oosterse als de Westerse Kerk de lof van Maria uitbundig bezongen. In de liturgieën van het Oosten wordt zij verheerlijkt, op talloze iconen staat zij afgebeeld en haar iconen wordt eer bewezen. Als 'Theotokos', 'Gods moeder', is haar positie in de

Oosterse kerk onaantastbaar. Ze heet daar „eerbiedwaardiger dan de Cherubijnen en onvergelykelyk heerlijker dan de Serafijnen”. We kennen daar het ikonentype van de 'Blacherniotissa Platytera'. Het eerste woord wijst naar het voormalige Blachernenpaleis in Byzantium; het tweede woord is interessanter. 'Platytera' wil zeggen 'wijder, breder', in het Grieks. Toen zij haar Zoon in haar schoot droeg, omgaf zij Degene die zo groot was dat de hemel, ja de hemel der hemelen Hem niet kon bevatten. Het behaagde de ganse volheid Gods in Christus te wonen. En Die verbleef in haar schoot.

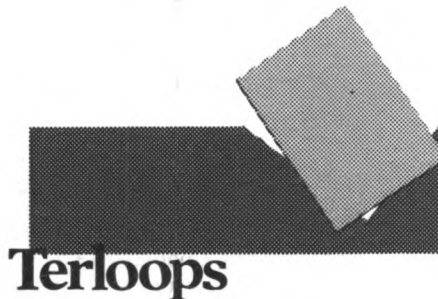
Als 'Onze Lieve Vrouwe van Altoosdurende Bijstand', 'Zoete Lieve Vrouw', 'Nôtre Dame', 'Madonna', is ze in het Westen lange eeuwen vereerd geweest; er ontstond in de latere Middeleeuwen een vorm van Mariadevotie die bijna zeker van grote invloed is geweest op de 'hoofse liefde', en in het algemeen, op de wijze van omgaan tussen (hoogegeboren) mannen en vrouwen in die tijd. Maria's invloed op de Europese cultuur valt niet te overschatten! Alleen de invloed van Christus op de cultuur is groter te achten, wat op zich dramatisch toont hoezeer Maria bewustzijn en gedrag van Europeanen eeuwen lang heeft gestempeld.

Ook in de cultuur

Wil men Maria's 'culturele invloed' op de Europese beschaving aangeven, dan valt uit een onafzienbare stroom Marialiederen te citeren, terwijl het aantal beeldhouwwerken, schilderijen, gravures, prenten, wandtapijten en mozaïeken van De Maagd schier onoverzienbaar is. Het is mijns inziens een goed te verdedigen stelling dat na de afbeelding van Christus in Christelijk Europa geen persoon zo vaak is afgebeeld als Maria. Ik zet maar wat zaken rijp en groen door elkaar. In het Engelse taalgebied kent men de plant 'marigold' (goud van Maria); het is een plant (*Calendula officinalis*) met felgele of oranje bloemen. Tot er een kalenderhervorming plaatsvond in 1752 kende men in diverse delen van Europa het Maria-jaar. Het was de gewoonte om het jaar te laten beginnen op 25 maart, op het Feest van de Annunciatie. Die 'Annunciatie' is de Aankondiging van Jezus' geboorte door de engel, precies negen maanden voor het feest van Kerst.⁵ Voorbeelden van Maria's invloed kan men moeiteloos vermenigvuldigen. Ik denk aan de hulp die de Maagd zou geven. De legenden van Maria, die te hulp geroepen werd en ook kwam, soms om de maagdelijkheid van iemand te redden, ze zijn er bij tientallen.⁶ Eeuwenlang verschijnt de Heilige Maagd aan de Europeanen, zo niet in het echt, dan in elk geval in de kunst en de literatuur. De centra waar ze zou zijn verschenen, zoals Lourdes, Fatima, Tinos en Medjugorje, hebben miljoenen pelgrims getrokken.

Noten

1. Ontleend aan C.A. Bouman. *Theotokos. Moeder Gods*. De Toorts Heemstede. 1941. p.15
2. Bouman. a.w. p.14.
3. J.N.D. Kelly. *Early Christian Doctrines*. Black. London. 1960 (5e druk 1977) p.405.
4. Bouman. a.w. 27, 28.
5. Ontleend aan Brewer's *Dictionary of Phrase and Fable*.
6. Zie het aardige en heel 'devote' boek van Pieter Terpstra, *Maria de Heilige Maagd. Leven, Verschijningen, Legendes, Mirakelen* Van Seijen. Leeuwarden (z.j. ± 1980)

P.C. van Wijk, Zaltbommel

Een oude ordonnantie (slot)

In de ordonnantie van het Oude Mannen- en Vrouwenhuis te Zaltbommel uit het jaar 1733 wordt vervolgens aandacht gegeven aan een aantal praktische zaken, o.a. betreffende het eten en drinken. In die tijd was het heel gewoon bier te drinken bij de maaltijden.

„Des morgens ... zal een ieder zijn kanneke, daar 't van ouds gewoon is moeten gezet hebben, om daar bier in getapt te worden, en zoo iemand het zijne niet gezet heeft, ende andere getapt zijn, zullen de nakoomers op dien dag niet getapt worden, en soo daar eenige mogten zijn, die haar kanneke niet geheel vol en lust uit te drinken, zullen aan die geene die tapt, moeten zeggen, haar kanneke niet geheel vol, maar zoo als zij denken uit te drinken, te tappen, zonder dat iemand zijn bier, door een ander zal mogen laten uit drinken, of als 't verschraakt is, uit gieten, en zal die in ses weeken geen bier getapt worden.

Des s' morgens om half negen sullen in de Eed kamer, boterhammen op de Tafel gezet worden, om te ontbijten en zal een ieder om negen uren ontbeeten moeten hebben.”

Zij die te laat aan tafel verschenen, konden weer teruggaan, want eten was er dan niet meer bij. Na het eten de deur uitgaan kon niet zo maar:

„Niemand zal des avonds na den eeten uit gaan, ten waare met consent van de ... Binnen Vader of Binnen Moeder en zullen, soo mannen als vrouwen des avonds om agt uren in haare kamer moeten weesen, om te bed te gaan, en haar ligt voor half negen uren

moeten uit doen, en haar vuur wel te besorgen, dat er geen ongemak van komt.”

Belangrijk was ook de bepaling inzake het roken. Tijdens de maaltijden en met name tijdens de bijbellezing mocht niet worden gerookt. Ook mocht er op de kamers na 8 uur 's avonds niet meer worden gerookt. Mocht dit toch gebeuren, dan dreigde er straf:

„...en zoo bevonden wordt, dat zig iemand verstoute 't zij des nagts off op andere tijden op het bed te rooken, of vuur te slaan, die zal voor twee maanden uit den huijsen gezet worden, en nooit weer in huijsen mogen rooken.”

Belangrijk is ook het volgende:

„Niemand van de mans of vrouwen zal vermoogen in 't huijs brengen off doen in brengen eenigen sterken drank wijn off bier als met consent van de Provisoren (geestelijke verzorgers – v.W.), binnen Vader of Moeder.

Zal ook niemand in herbergen moogen gaan drinken, veel min beschonken thuijs koomen.”

Men moest door de voordeur naar binnen komen:

„Een ieder zal door de deur aan de Nieuwstraat in en uit moeten gaan, en zullen niet vermoogen gesprek te houden met iemand voor haare vensters, 't zij aan de straat off op het Kerkhoff (het huis was vlakbij de kerk en het kerkhof – v.W.).”

De verlichting op de kamers werd ook geregeld:

„De Mans zullen kaarssen gegeven worden om daar meede te bed te gaan na ouder gewoonte. zonder dat zij die uit den huijsen zullen mogen brengen.

En aan de vroukens zal olie gegeven worden, meede na gewoonte om in ieder kamer een lamp te branden en dat (op) matigen wijsen, zonder dat iemand die olie uit den huijsen zal vermogen te brengen.”

Het verwarmen van de kamers was een zorg voor de Binnenvader; de bewoners mochten hier zelf niets aan doen.

Belangrijk was ook de volgende bepaling:

„Geen mans ofte vrouwen zullen in de kaamer of elders daar zij logeren onder malkanderen moogen komen.”

Tenslotte werd zwart of wit gezet, dat de binnenvader en -moeder er voor moesten zorgen,

„dat het matelijk, regtveerdelijk en Godsaliglijk in het huijs toegaat”.

Manuel li González, Peru

De navolging¹

Altijd al was ik van mening dat het resultaat van een evangelisatiecampagne niet is te vermelden door het aantal nieuw bekeerden, maar door hen, die na vier of zes maanden naar de kerk blijven komen, en onderwijs in het discipelschap hebben ontvangen en die genoteerd zijn om gedoopt te worden om in het lidmaatschap te worden bevestigd; dat wil zeggen, bekeerden die volharding tonen gedurende de campagne.

In Johannes 15:16 spreekt Jezus van de volharding der bekeerden. Hij verklaart duidelijk zijn voornemen en wens: „Niet gij hebt Mij, maar ik heb u uitgekozen en u aangewezen, opdat gij zoudt heengaan en vrucht dragen en uw vrucht zou blijven...” Jezus spreekt van „blijvende vrucht”.

Als we een vergelijking met zaaien maken is de campagne slechts *het planten*; en als we dit vergelijken met de Grote Opdracht dan moeten we *er op uit*. De Heere zegt: „Gaaf dan henen, maakt al de volken tot mijn discipelen en doopt hen... leert hen onderhouden al wat Ik u bevolen heb” Mt. 28:19. Het zijn vier stappen: heengaan, tot discipel maken, dopen en leren. Bij de evangelisatie doen we alleen de eerste stap en ontbreken de andere en het is daar dat wij altijd mislukken. Wij falen als we de tweede stap niet doen „tot discipel maken”; deze sluit de derde en vierde stap in: „dopen en leren”.

Uiteraard is voor het onderwijs materiaal nodig en dient het onderwijs daarmee te geschieden. Het is duidelijk dat er middelen zijn om de groei van de nieuwe gelovige te steunen, maar bovenal is onmisbaar het Woord van God, de Bijbel. Maar heden ten dage is het voor de meeste mensen moeilijk een Bijbel te verkrijgen want er is geen geld voor. Er is geen geld omdat er zeer onvoldoende werk is. En als iemand tegen een karwei aanloopt zijn de verdiensten niet genoeg om van te leven.

Het tijdstip voor het beschikbaar stellen van Bijbels

De mensen gevoelen zich tot kerkgang geroepen, ze gaan in drommen naar de Here want ze hebben geestelijke honger. Ze willen meer van God weten en meer van Zijn Woord, meer van Zijn liefde. De nieuw bekeerden worden uitgenodigd deel te nemen aan Bijbelstudie. Het is daar dat zij een Bijbel ontvangen en het studiemateriaal. Ofschoon zij de Bijbel in de handen van anderen gezien hebben is het voor de meesten de eerste maal dat zij

er één in hun eigen handen houden. Hun gezichten vertonen allerlei uitdrukkingen, van verrassing tot tranen. Het is het moment dat zij hun dank betuigen. Ook zijn er die met opoffering, liefde en veel gebed geld meebrengen opdat wij hier het Woord van God in onze handen kunnen houden.

Indeling van studiegroepen

Wij zien ons genoodzaakt drie verschillende studiegroepen te vormen: zij die voortgezet onderwijs hebben gehad, zij die alleen lagere school hebben en dan degenen die niet kunnen lezen. De eerste groepen beginnen hun studie zonder grote problemen. Voor de derde groep is het noodzakelijk lezen te leren door middel van de methode „ALFALIT”, een methode op basis van afbeeldingen en woorden van twee lettergrepen. Ze gaan goed vooruit want het doel is dat ieder in staat is zijn Bijbel te lezen.

Toerusting van onderwijzers

Het is belangrijk om enkele personen klaar te maken om onderricht te geven aan de nieuw toetredenden. Het beginsel van hulp en voorbereiding moet functioneren in de plaatselijke gemeente, want het is daar dat de discipel wordt voorbereid, men doopt de gelovige en men aanvaardt hem/haar als lid. Hoe kunnen de toekomstige onderwijzers van groepen worden toegerust zodat zij doeltreffend hun taak kunnen verrichten?

1. Toerusting van de groepsonderwijzers

Twee maanden voor een evangelisatiecampagne is het noodzakelijk de toekomstige onderwijzers in een bijeenkomst aan te stellen en op te dragen aan de Heere. Hand. 9 dat handelt over Sauls bekering en de verantwoordelijkheid van Ananias kan dienen voor de inleiding tot de bediening van de onderwijzers. Deze moeten dagelijks voorbede doen voor bepaalde personen; medewerkers, buren, vrienden, gezinsleden, hun namen aantekend op een kaart om hen in het dagelijks gebed te gedenken.

2. De toerusting afronden

De toekomstige onderwijzers moeten gedurende acht weken, voordat de campagne aanvangt door de predikant, of leider of voorganger, worden onderwezen. Het studiemateriaal dat zij bijbrengen en gebruiken kan door wie later hen opvolgen opnieuw gebruikt worden. De onderwijzers moeten leren van de voorgangers zodat zij op hun beurt dit onderwijs kunnen doorgeven aan de nieuwe leden. Ten tijde van de oogst kunnen de onderwijzers, de oudere en de jongere, zelfstandig werken.

3. Verantwoordelijkheid van de onderwijzer

De verantwoordelijkheid is drieledig.
a) inleiden en toerusten
b) voorbede voor de genoteerde personen
c) discipelen maken is onderwijzers trainen

4. Tot discipel maken van onderwijzers Na de bijeenkomst voor toerusting kan het zin hebben, dat de voorganger tijd besteedt aan de onderwijzers opdat deze leren discipelen te maken. De invloed van de onderwijzer is onmisbaar. Wat is onze hulp? De materialen die de nieuw bekeerden hebben benut, onderwijzerstoerusting. Bedenkende dat wanneer discipelen delen in wat zij weten, zij niet zijn dagloners. De dagloner wordt betaald, de discipel deelt mee.

5. Taak van de onderwijzer

De week vóór de campagne, moet de onderwijzer diegenen bezoeken voor wie hij in het geheim gedurende twee maanden heeft gebeden. (Hij zou het kaartje kunnen tonen met al de namen) en dan ieder uitnodigen de boodschap des heils bij te wonen. Dit verleent gezag aan de onderwijzer. Want vóór het bezoek aan de vriend of het onbekeerd gezinslid klopte ik aan de poort van de hemel, deze personen in gebed voordragend.

6. De navolging van de onderwijzer

Ziehier de belangrijkheid om onderwijzers toe te rusten niet alleen vóór de campagne, biddend en uitnodigend, maar die na de campagne bereid en in staat zijn om de kostbare taak van de navolging van degenen die hun beslissing vóór Christus genomen hebben, nu aan een ieder te onderwijzen met recht gebruik van de Bijbel. De onderwijzer moet een duidelijk plan hebben, anders wordt het een mislukking. De navolging omvat ook het tot discipel maken, onderwijzend het gebruik van de Bijbel tot de dag van zijn doop. Daarna zal men hem voorbereiden en aanmoedigen om hetzelfde te doen en zich te wijden aan het onderwijs om zijn onbekeerde vrienden te winnen. Het is zaak te bedenken dat de nieuwe gelovige meer onbekeerde vrienden en familieleden heeft dan in oude tijden in de gemeente het geval was. Hier begint een tijd van uitbreiding, van vermenigvuldiging van het werk, dat nooit klaar komt! Nadat we de navolging in praktijk hebben gebracht bemerken we met verrassing dat onze arbeid vrucht oplevert, veel vrucht, die bovendien blijvende vrucht is. De Bijbels die ingevoerd werden spelen daarbij een grote rol, want bij het volgen van de studie zullen we zelf kun-

nen vaststellen dat de Heere tot ons spreekt door middel van Zijn Woord en dat de Heilige Geest elke lezing bevestigt, elk tekstgedeelte, elke les in de harten en levens.

„...bidt voor ons, dat het Woord des Heeren snelle voortgang hebbe en verheerlijk worde, evenals bij u.”

2 Thess. 3:1.

Ds. Smouter in een begeleidende brief:

Onlangs ontvingen we een ontroerende brief van ds. Manuel li González, waarin hij beschrijft hoe hij de Bijbels gebruikt, die hij via ons (Spanjecommissie van de Ned. Geref. Kerk van Rijswijk) ontvangt. Het is een beschrijving van hun methode van evangelisatie, waarbij het gebruik aan de orde komt van de Bijbels die we mochten verzenden. Met name wat hij schrijft over de gewoonte dat de medewerkers aan een campagne eerst een tijdlang dagelijks bidden voor een aantal ongelovige mensen, om hen vervolgens aan te spreken, vond ik indrukwekkend. Het past precies in het groeiende besef, dat persoonlijke contacten voor evangelisatie zo belangrijk zijn. Zo'n brief maakt duidelijk, dat wij hier nog wel eens iets kunnen leren van de mensen overzee, die wij op het financiële vlak ondersteunen.

De kerk en de jongeren

Heeft de kerk nog iets te zeggen?

Kerk en prediking

Een andere kwestie is, wat de prediking onze jongeren te zeggen heeft. Daarbij moet je je zelf als predikant wel onder kritiek durven stellen. Ik geloof dat het een hele goede zaak is,

als jeugdleiders, ambtsdragers en ouders, of de jongeren zelf, signalen doorgeven richting pastor omtrent bepaalde zorgen of noden van de jeugd. Hij moet ook weten wat er leeft. Weten waar de knelpunten zitten op school of in de samenleving. De predikant moet daar uiteraard wel voor open staan. Normen die vroeger ontleend werden aan Wet en Evangelie, worden nu bepaald door ervaringen en wat er op de tv over gezegd wordt. Of men dat nu graag hoort of niet, maar zaken als abortus, euthanasie of homoseksualiteit, om zo maar eens wat te noemen, kunnen onze jongeren zich zeer onzeker gaan voelen als men in een omgeving studeert of werkt, waar men alles op de noemer zet van de vrijheid van de mens.

Kerk en (on)macht

Als je met het Woord van God komt, kun je zo je onmacht ervaren. Alles wat niet bewezen en begrepen kan worden en met geloofsvertrouwen te maken heeft, wordt naar de prullebak verwezen. En een hiernamaals met een eeuwig wel en een eeuwig wee wordt dikwijls naar het rijk der fabelen verwezen. Een mens wordt vaak als niet meer dan een uitzonderlijke begaafde aap gezien. In zo'n omgeving krijgen onze jongeren scholing. En daar werken ze. Een bijkomend probleem is, dat elke kwestie niet zomaar één, twee, drie kan worden opgelost met de Schrift in de hand. Hoe moet een scholier op de landbouwschool b.v. denken over zaken als kunstmatige inseminatie, embryo-transplantatie, kistkalveren, legbatterijen, gewasbeschermingsmiddelen? Hebben onze jongeren het gevoel, dat hun predikant die onzekerheid aanvoelt, ook in de prediking? Als het tegenovergestelde waar is, als de prediker altijd maar weer 'ex cathedra' spreekt, is het de moeite waard om daar eens met hem van gedachten over te wisselen. Hier ligt ook een taak voor de jeugdwerkers. Je kunt in ieder geval een poging wagen.

Kerk en taalgebruik

De jongeren moeten toch tijdens de kerkdienst het idee hebben, dat ze er bijhoren. Er dienen lijnen aangegeven te worden naar het leven van alle dag. Het taalgebruik moet eenvoudig zijn, vooral niet hoogdravend. Sommige ouders horen graag bekende klanken en termen, maar ze moeten goed beseffen dat de stof van de prediking ook bij onze kinderen moet landen. Dogmatische woorden dienen op zijn minst uitgelegd te worden. De studie, de arbeid, de overuren die gemaakt worden in onze turbulente maatschappij, roepen al genoeg spanningen op. Een ingewikkelde of dogmatische verhandeling kan best heilzaam en nuttig zijn, maar ook vermoeiend. De zgn. 'tale Kanaäns' en de dogmatiek moeten ingekaderd zijn in het leven van elke dag, anders gaat de aandacht weg. Men heeft geen vat meer op de loop van de kerkdienst.

Kerk en aandacht

Het is belangrijk om (b.v. op de catechisatielessen of op preekbesprekingen) te informeren of de preek overgekomen is. Het is te 'simpel' om vanaf de preekstoel een rede te houden, waarmee je jongeren eens goed de waarheid zegt, en dan vervolgens je handen in onschuld te wassen, je zogenaamd vrij hebt gesproken. Maar ben je er werkelijk vrij van als onze medemens zich niet begrepen voelen? Als ze zich bovendien volkomen negatief benaderd weten? De woorden, die in de studeerkamer goed moeten worden overwogen, moeten vooral positief en nodigend klinken. Nu eens voorzichtig vragend, dan weer beslist, maar altijd gunnend. Ook weer niet te zacht. Vooral eerlijk! Biddend of Gods Geest de kerkdienst wil gebruiken om de jongeren tot jaloersheid wil wekken. En dan zal er gewezen moeten worden op het dragen van vruchten, op eerlijkheid, zachtmoedigheid en vriendelijkheid. Ook in de voorbode dienen onze jongeren plaats te krijgen. Wordt er in het gebed aandacht besteed aan de problemen die onze jongeren in een ziekenhuis, op een hogeschool, in het bedrijfsleven?

Ds. T. Wegman te Wijngaarden schreef in 'DE WAARHEIDSVRIEND' - wekelijks orgaan van de Gereformeerde Bond in de NH Kerk - een serie van drie artikelen over bovengenoemd onderwerp. Het tweede artikel hebben we hierbij overgenomen. Hier wordt kernachtig geattendeerd op dingen, die onze sterke overweging verdienen. In de eerste plaats geldt het gememoreerde de dienaar van het Woord! Hij, die wekelijks in de eredienst heeft voor te gaan, moet zich permanent bezinnen op de inhoud, de vorm en de structuur van de boodschap, die hij brengt. Wanneer een predikant dit bagatelliseert, kan hij beter de kansel niet meer beklimmen. Hij geeft dan zelf aan, dat hij niet geschikt is voor het ambt. Het gaat nl. om niets minder dan de verkondiging, de proklamatie van het zuivere evangelie van onze Here Jezus Christus! En die gemeente, die aangesproken wordt, is maar niet een samenspel van mensen, maar de gemeenschap der heiligen d.i. der gelovigen. De kerk wordt namelijk naar het woord van Augustinus benoemd naar haar goede deel! Want er zitten onder hen, die luisteren, ook ongelovigen, hypokrieten etc. Op die ganse schare moet de preek worden afgestemd al blijft het verbond der genade beheersend voor de inzet van de verkondiging. Maar juist zo en op grond daarvan is er het indringend appèl, om te kapituleren voor de liefde van God. De Here Jezus zegt: U bent Kerk! Maak dat nu ook in de praktijk waar! God zegt: U bent een kind van het verbond! Beleef dat dan ook! Als zo geprekeet wordt, zal de Heilige Geest ook vandaag harten winnen voor de Heiland als de Koning van de Kerk!

Enschede

O. Mooiweer

Mance ter Andere, Ede

Het offer van een gulden per dag

U kent ongetwijfeld net als ik dat gevoel van machteloosheid: Werkeloos toekijken terwijl onze wereld in de chaos raakt. Overal explosies van haat. Stromen vluchtelingen. Zelfs een heel werelddeel dat aan oorlog, droogte, honger en aan de pest van de aids ten onder gaat: Afrika. Over dat laatste zou ik het even met u willen hebben.

Valt daar nog iets aan te doen dan? Onze giften zijn in de verste verte niet toereikend. En wat we al gaven is verdwenen in de bekende bodemloze put. Het verstrekte voedsel rot vaak weg in de opslagplaatsen of wordt geroofd en op de zwarte markt verhandeld. Je zou, in navolging van je Heer, willen helen, willen helpen, maar er is toch zeker geen beginnen aan? Bovendien, raakt Afrika niet wat ver van ons bed nu 't ook in ons eigen werelddeel aan alle kanten fout dreigt te gaan?

Toch – het kan Gods bedoeling niet zijn, dat dit continent verloren gaat. Wie zou Hij voor de redding willen gebruiken? Zou het niet de westerse christenheid kunnen zijn? Moeten we niet in wonderen blijven geloven? Moeten we niet blijven geloven in het wonder vanuit het kleine? Van het klontje zuurdeeg en van het snuffe zout? Van de gerichte gift en het aanhoudende gebed?

Er gebeuren al wonderen in Afrika. In ons zendingsgebied in Natal groeien de gemeenten tegen de verdrukking in. In Zaïre worden zomaar nieuwe kerken gesticht. En overal, werkelijk overal in dit werelddeel zijn christenen actief.

Is het werkelijk zo dwaas om tegen alle kwaad en ellende in toch in wonderen te blijven geloven? Of staan we met ons kleingeloof soms het wonder in de weg? Moeten we misschien de berg van de onmogelijkheden naar de diepte van de oceaan verwijzen?

Binnen de Nederlands Gereformeerde gemeente te Ede is een werkgroep samengesteld, die in het wonder voor Afrika wil blijven geloven. Die de gemeente en nu ook de zustergemeenten wil activeren. De kerkeraad heeft medewerking verleend voor het openen van een girorekening.

Er is bewust gekozen voor een werkgroep om binnen de gemeente voortdurend stimulerend te kunnen werken en om naar buiten toe een eigen verantwoordelijkheid t.o.v. de te besteden gelden te kunnen dragen. Er is contact gezocht met mensen van

Tear Fund Nederland. Zij bieden hulp via bona fide relaties. Zij werken voorname-lijk samen met kerken en christelijke organisaties ter plekke. Want hulpverlening behoort, vinden zij, in het teken te staan van de boodschap van de Vrede, die harten neigt en mensen verandert. Zij vinden ook, dat hulpverlening moet zijn gericht op het lenigen van acute nood en (vooral) voorwaarden moet scheppen voor het ondernemen van eigen activiteit. Vanuit Ede doen we bijvoorbeeld mee aan een landbouw/groente-project in Noord-Somalië. Dit is door een christelijke organisatie, met enthousiaste medewerking van de plaatselijke overheden, opgezet. Het betekent een structurele verbetering van de levensomstandigheden daar.

Ik heb de vrijmoedigheid u een voorstel te doen: Geloof met ons in het wonder uit het kleine door er gestalte aan te geven. Concreet: Voor gemiddeld dertig gulden in de maand (heeft Tear Fund berekend) biedt u een Afrikaans gezin een nieuw perspectief. Dertig gulden per maand – da's een gulden per dag!

Het werkt heel simpel: Neem zoiets als een lege jampot en boor een gleuf in het deksel. Leg u, eventueel met het hele gezin, erop toe een gulden per dag uit te sparen.

U zult merken dat u daarin heel vindingrijk wordt en dat het naar twee kanten werkt: u bent heel bewust bezig met de hulp aan uw Afrikaanse naaste en u gaat nog zorgvuldiger met uw financiën om.

Volgens een van de deelnemers in Ede verdient u zelfs door te geven. En uw bijdrage is nog fiscaal aftrekbaar ook.

Bedenk ook, dat vier vriend(inn)en van een kwartje ook samen een gulden zijn. Verenigingen en clubs kunnen met een beetje creativiteit hele families uitkomst bieden.

Een gulden per dag – u spaart die zomaar uit. Daar hoeft en daar mag uw kind van 'Redt een Kind' heus niet onder lijden, en uw hulp aan Oost-Europa gaat gewoon door.

Vorm binnen uw gemeente ook een werkgroep en vraag ook een girorekening aan. Neem contact op met Tear Fund (vraag naar mevrouw (Aty) Tol-kamp). Of geef uw extra offer (voorlopig) via Ede. Ons (post-)gironummer is: 23 33 067, t.n.v. Fonds Hulpverlening Ned. Geref. Kerk Ede.

Beleef het wonder mee!

Ontvangen

Ds. T.H. Attema-Roosjen,
De brief van Judas, pastor bij uitstek.
68 blz., f 15,50
ISBN 9024261821
Uitg. J.H. Kok, Kampen

Annelies Barth (eindred.),
Boodschap aan Europa
Veranderende grenzen en een blijvende opdracht.
Verslag v.d. verg. van de Europese Lausanne Beweging.
46 blz.; ISBN 9090054871
Uitg. St. Lausanne Beweging Nederland, De Grutto 114, 3972 PD Driebergen.

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk van Alkmaar
In de zomermaanden belegt de N.G.K. gedurende 6 achtereenvolgende zondagen gemeenschappelijke diensten met de Chr. Geref. Kerk in deze plaats.

Aangezien de gemeente binnenkort vacant raakt, hebben de Chr. Geref. predikanten in de regio zich bereid verklaard zoveel mogelijk in onze diensten voor te gaan.

In de vakantieweken is desondanks de preekvoorziening extra moeilijk.

Daarom: welke predikanten (misschien wel op vakantie in Noord-Holland) kunnen op de hierna genoemde zondagen in één of beide diensten voor- gaan?

Het betreft de zondagen van 4 juli, 11 juli, 18 juli, 8 augustus en 15 augustus.

Graag uw reactie bij mevr. den Otter in Heerhugowaard. Tel.: 02207-101.91, of bij mevr. Reyntjes in Alkmaar. Tel.: 072-114.815 (bij voorkeur na 18.00 uur).

Ned. Geref. Kerk van Alkmaar en Zaanstreek-Centrum

Op 31 januari a.s. hoopt drs. R.R. Ganzevoort afscheid te nemen als predikant van Alkmaar en Zaanstreek-centrum, i.v.m. zijn vertrek naar de kerk van Doorn.

De gezamenlijke afscheidsdienst zal gehouden worden in de Leliekerk, Zwanenbloemlaan, hoek Lisdoddelaan te Krommenie. Aanvang: 19.00 uur. Na afloop van deze dienst zal er voor genodigden gelegenheid zijn persoonlijk afscheid te nemen.

Ned. Geref. Kerk van Maastricht

In het nummer van 8 januari jl. nr. 1 van 'Opbouw' ontbreekt in de rubriek 'Lijst van studenten met preekconsent': de heer S. Pirot, Leenveldstraat 84, 3740 Bilzen-Beverst (B). Tel.: 09-3211.3324.77.

Ned. Geref. Kerk van Alphen a/d Rijn

Het adres van de kerk luidt: p/a mevr. J. Boer, Zuidkade 42a, 2771 DP Boskoop. Tel.: 01727-16540.

K.V. regio Den Haag

Wij citeren uit het kort verslag van de vergadering van kerken in de regio Den Haag, 6 januari 1993 in Alphen a/d Rijn gehouden, het volgende: Na onderzoek en akkoord-bevinding van de benodigde stukken wordt br S.J. Veenstra, als predikant voor het zendingswerk in Z.A. beroepen door de gemeente van Den Haag, kerkelijk afsluitend-geëxamineerd. Na beraad wordt br Veenstra, gehoord het afsluitend onderzoek, toegelaten tot het ambt van dienaar des Woords. Hij tekent aansluitend het desbetreffend ondertekeningsformulier. Br Woensdrecht biedt br Veenstra vervolgens bloemen aan namens de zendingscommissie van de roepende kerk waarna de felicitaties van de talrijke belangstellenden volgen. Vervolgens wordt br P.A. Strating, beroepen predikant door de gemeente van Katwijk, afsluitend geëxamineerd. Ook br Strating kan, na beraad, gelukgewenst worden met zijn door de regio toegekende toelating tot het ambt van dienaar des Woords. Velen maken van de gelegenheid daartoe gebruik, nadat br Strating het ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords van zijn handtekening heeft voorzien.

Prekenserie NGK

De in het Informatieboekje vermelde preken-serie, die in 1992 de 48e jaargang was ingegaan zal een vervolg krijgen.

Na de heer D.F. Romeijn, die ruim 22 jaar deze serie heeft verzorgd, zal de heer W.C. Wijkhuizen deze preken-serie overnemen.

Het adres van de preken-serie wordt: De heer W.C. Wijkhuizen, Ooievaarstraat 149, 1781 VN Den Helder. Tel.: 02230-13179.

EH-Studiedag

'De wereld van de levende fossielen'

Op 12 februari a.s. organiseert de Evangelische Hogeschool te Amersfoort een studiedag over 'De wereld van de levende fossielen'. Dr. J. Scheven is hiervoor als spreker uitgenodigd. Joachim Scheven is beheerder van het museum 'Levendige Vorwelt' in Hohenlimburg (Duitsland) en is een eminent kenner van dit onderwerp.

In zijn unieke museum 'woont' nl. een uitgebreide verzameling 'levende fossielen' (kikkers, vissen, kreeften en wandelende takken) die door hem en zijn vrouw verzorgd worden. Ook worden fossielen van de aanwezige planten en dieren tentoongesteld. Scheven zal twee voordrachten (in het Engels of Duits) met diaprojecties houden over het thema. Zijn voordrachten zijn getiteld:

I 'Levende fossielen' – Mythe en werkelijkheid. Het concept van de evolutie, gebaseerd op de fossiele overlevering, gedijt wanneer geologische tijdperken aangenomen worden. Neem de jaren weg – en de schepping verschijnt!

II De overvloed van 'missing links' – 'Moderne' soorten in het verleden herontdekt. Alle levende zaken komen bij hun eerste verschijning in fossiele vorm als volledig gevormde organismen voor.

Het onderwerp 'levende fossielen' is recent vanuit de wereld van de evolutionisten opnieuw belicht door het uitkomen van een boek van P.D. Ward, *On Methuselah's Trail. Living Fossils and the Great Extinctions*. In dit boek wordt Darwins theorie over levende fossielen verdedigd.

De verschijning van dit boek is voor de EH aanleiding geweest dr. Scheven te vragen te spreken over levende fossielen en daarbij de Bijbel te laten spreken als tegenwicht tegen de – niet be-wezen – theorie van Darwin.

Aanvang: 15.00 uur. Verwacht slot ca. 21.00 uur. Toegangs-prijs: f 10,-. (Studenten half geld.) Gaarne telefonisch aanmelden (tel. 033-621731). Voor koffie thee en soep wordt gezorgd. Men dient zijn eigen lunchpakket mee te nemen.

Reformatorisch Reveil?

Aan het eind van de 20e eeuw zien we met velen uit naar een réveil. Kan de kerk midden in een seculariserende samenleving weer werfkracht krijgen? Kan de christelijke gemeente groeien? Meer dan eens heeft God Zijn kerk door de crisis geleid naar een ommekeer, bijv. in de Reformatie, in de op-

wekkingsbewegingen en in het Réveil van de vorige eeuw.

Om het verlangen naar een réveil met elkaar te delen, om te luisteren naar de Schrift en ons te bezinnen op Gods bedoeling met Zijn gemeente, wordt door een interkerkelijke kring voor de tweede maal een conferentie georganiseerd met als thema:

Reformatorisch Réveil !?

Van donderdagavond 3 juni t/m zaterdagmorgen 5 juni 1993 in conferentiecentrum De Bron te Dalfsen.

Sprekers zijn o.a.:

ds. Chr. van Andel, prof. dr. C. Graafland en prof. dr. W. van 't Spijker.

Op vrijdag worden 8 verschillende thema's samenhangend met het hoofd-thema in werkgroepen besproken. Op zaterdag geven enkele predikanten bemoedigende ervaringen door van wat er gebeurt in hun gemeente.

De conferentie is bedoeld voor predikanten, theologiestudenten, ambtsdragers en andere geïnteresseerde medewerkers/-sters in de gemeente. Uiteraard zijn ook echtgenotes en echtgenoten uitgenodigd.

Kosten f 175,- p.p. inclusief logies en verblijf (tweepersoonskamer toeslag, studenten reductie). Opgave vóór 1 mei 1993 bij mevr. N. Snoei-Verkerk, Fluitekruidlaan 55, 3925 SC Scherpenzeel.

Verdere inlichtingen en folder te verkrijgen bij: ds. Chr. van Andel, P. Lastmankade 6hs, 1075 KJ Amsterdam, 020-6768822

ir. N.M. Tramper, Laan van Bergen 55, 3703 TH Zeist, 03404-18347

Open huis bij de 'Vijverberg'

Het tweede Open Huis van de Protestants christelijke Hogeschool De Vijverberg te Ede staat weer voor de deur. Op zaterdag 30 januari a.s. wordt er over de volle breedte van de opleidingen informatie gegeven (van 10.00-15.00 uur). Het Open Huis is bedoeld voor a.s. schoolverlaters maar ook voor ieder ander die zich wil oriënteren op de mogelijkheden van de Hogeschool. Die mogelijkheden zijn er in tal van variaties.

Zo zijn er de studierichtingen maatschappelijk werk en dienstverlening, sociaal pedagogische hulpverlening, personeel en arbeid. Binnen de richting culturele en maatschappelijke vorming is er ook de opleiding tot pastoraal diaconaal werker (een zaterdag-cursus). Op het terrein van de gezondheidszorg heeft De Vijverberg een goede reputatie met de studierichting verpleegkunde. Men kent er ook een Kaderopleiding.

Veel van deze opleidingen worden zowel in voltijd als deeltijd uitgevoerd. Tijdens het Open Huis (in het gloed-nieuwe gebouw aan de Oude Kerkweg) is er gesprek mogelijk met docenten en studenten; men kan er deelnemen aan openbare colleges. Ook is er aandacht voor vrijetijdsactiviteiten.

Op het terrein van nascholing en korte cursussen heeft de Sector Contractactiviteiten een eigen presentatie.

Wie zoekt naar opleidingen waarin kwaliteit en christelijke identiteit samengaan moet zeker dit Open Huis van De Vijverberg niet overslaan. Naast 30 januari is er nog een mogelijkheid het Open Huis van 27 maart te bezoeken. Informatie bij de studenten-administratie: De Vijverberg, Postbus 80, 6710 BB Ede; tel. 08380-39750.

Werkgroep Recreatie Lichamelijk Gehandicapten

Vakantieweken voor lichamelijk gehandicapten en ouderen van onze kerken

Ook dit jaar organiseert de werkgroep twee vakantieweken, één in het voorjaar en één in het najaar.

In het voorjaar hopen we van 17-23 april op reis te gaan met de Pr. Willem Alexander – een geheel aangepaste boot – deze keer met bestemming Limburg. De meeste dagen wordt er gevaren, maar er is ook gelegenheid de wal op te gaan.

In het najaar hebben we het F.D. Roosevelthuis in Doorn gereserveerd van 6-13 november 1993. Voor wie dit huis nog niet kent; het is ruim en gezellig opgezet, midden in de bossen, met een grote 'huiskamer'-zaal met open haard, van waaruit 4 gangen naar de slaapkamers en de eetzaal leiden.

Wij zullen ons best doen een zo gevarieerd mogelijk programma te maken, zodat het deze weken echt vakantie zal zijn. Voor de lichamelijke verzorging en andere zorgen kunnen we gelukkig altijd weer rekenen op een leger van vrijwilligers. In deze weken gaan ook altijd een dominee en een arts mee. Aan de lichamelijke en geestelijke zorgen en noden wordt dus gedacht. Verder bestaat de mogelijkheid een aangepaste caravan te huren. Deze wordt geplaatst op de camping 'Het Grote Bos' te Doorn. Ook deze camping is geheel aangepast en rolstoel-toegankelijk.

Heeft U belangstelling, dan kunt U formulieren opvragen of informatie inwinnen bij het Secretariaat Werkgroep Recreatie Lichamelijk Gehandicapten: Postbus 2214, 3440 DE Woerden, tel. 03480-22530 of 03403-79806.

Tenslotte nog een oproep: we zoeken nog (ex)-verpleegkundigen, die af en toe een vakantieweek of eventueel alleen een (paar) nachtdiensten willen meedraaien. Reacties graag naar het secretariaat.

New Age en het kind

Van het christelijk onderwijsblad BEZINNING verscheen een themanummer dat geheel gewijd is aan het actuele thema: **New Age en het kind**.

Met voorbeelden wordt aangetoond dat er in de wereld van de kinderboeken, stripverhalen, spelletjes, TV-series en tekenfilms sprake is van een sterke toename van occulte verschijnselen en New Age ideeën. Kinderen krijgen zo voortdurend te maken met magische krachten, hypnose, toverpraktijken, magische energie en spiritistische instructies. Elementen uit het hindoeïsme en boeddhisme komen regel-

matig voor. Zo wordt het denken van de kinderen volgestouwd met New Age denkbeelden.

Aanhangers van deze ideeën streven er systematisch naar hun ideeën ingang te laten vinden in het onderwijs. Er wordt op gewezen dat ook in leesmethoden occulte elementen en New Age ideeën voorkomen.

Boeken die kunnen helpen om de geesten te onderscheiden op dit terrein worden besproken. In het themanummer wordt afstand genomen van het plakken van het New Age etiket op alle denkbeelden die als onbijbels beschouwd worden, omdat daarmee de kracht van de noodzakelijke waarschuwingen wordt verzwakt. In het thema-

nummer wordt duidelijk gemaakt dat waakzaamheid en geestelijke toerusting nodig zijn in de geestelijke strijd die ontbrand is rondom het kind.

Het themanummer kan besteld worden door f 3,- over te maken op girorekening 2.974.537 t.n.v. Adm. BEZINNING te Amersfoort met vermelding: *New Age en het kind*.

Het Centrum Voorlichting Christelijk Onderwijs, uitgeefster van BEZINNING, is gaarne bereid op een gemeente-avond een lezing te verzorgen over onderwerpen als New Age, occultisme, de bijbelkritiek, geloofsopvoeding en kerkverlating, de nieuwe theologie, islam en christelijk geloof. Inlichtingen: Tel. 03420-14479.

vrienden zien het zo

1 op de 150 ouderparen krijgt een kind met een verstandelijke handicap.
Dat verandert je wereld nogal.

Pottekijkers zijn dan even niet welkom.

Vrienden wel.

Vrienden kunnen luisteren.

Vrienden voelen aan wanneer ze nodig zijn.

Vrienden vergroten de kansen voor mensen met een verstandelijke handicap in de samenleving.

Uit respect, uit bewogenheid,
vanuit de bijbelse opdracht.

Omdat het vrienden zijn.

Protestants christelijke vereniging van ouders, familie en vrienden van mensen met een verstandelijke handicap

zo zie ik het ook!

☐ noteer mij als vriend-lid voor 30/ 40 / 60 gld. per jaar

Dhr./Mevr.

☐ noteer mijn bijdrage van f.

Adres:

Postcode/Plaats:

Zenden zonder postzegel aan Philadelphia, Antwoordnr 8494, 3500 VW Utrecht.
Bezoekadres: Maliebaan 71 L, Utrecht. Tel.: 030 - 36 37 38